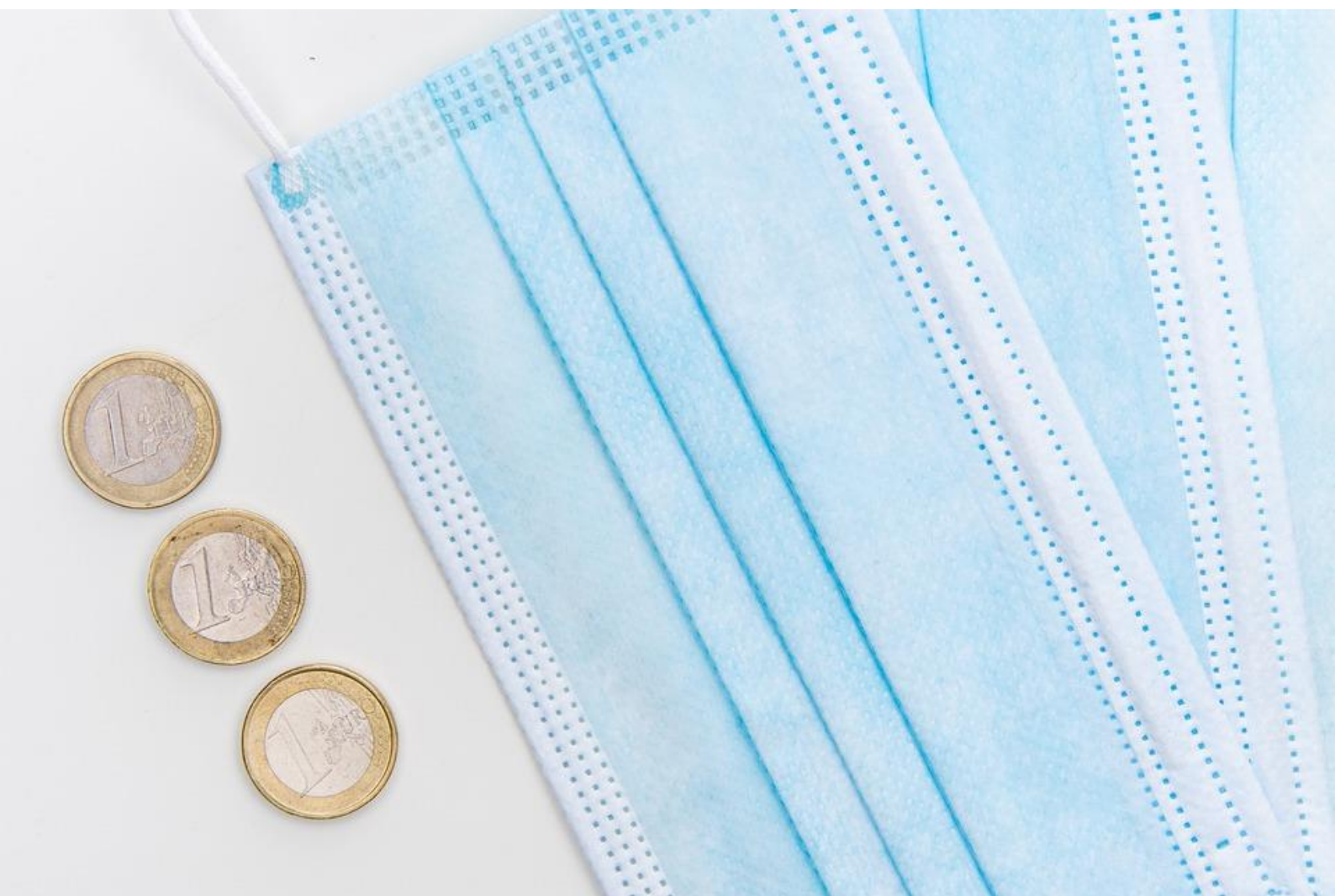

Onderzoek naar de financiële effecten van de coronacrisis
voor gemeenten in 2020 en 2021

Nieuw inzicht in de financiële bijwerkingen van corona

Andersson Elffers Felix

Maliebaan 16
Postbus 85198
3508 AD Utrecht

+31 30 236 30 30
mail@aef.nl
www.aef.nl

Kamer van Koophandel
30096560

Datum

8 april 2021

Opdrachtgever

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

Contact

Peter van Zoest (p.vanzoest@aef.nl)

Jelte Schievels (j.schievels@aef.nl)

Laurens Triesscheijn (L.triesscheijn@aef.nl)

Michiel Ehrismann (m.ehrismann@aef.nl)

Jasper Sterrenburg (j.sterrenburg@aef.nl)

Referentie

GV643/aef - nieuw inzicht in de financiële bijwerkingen van corona

Managementsamenvatting

Dit onderzoek brengt de financiële effecten van de coronacrisis voor gemeenten in kaart en bestaat uit drie delen. We doen eerst een **terugblik** op de toereikendheid van de geboden compensatie in 2020. Ten tweede werpen we een **blik op het heden** om te onderzoeken welke financiële effecten gemeenten ondervinden in Q1 en Q2 2021. Tot slot schetsen we in een indicatieve **voorblik** welke langetermijneffecten gemeenten verwachten die momenteel nog niet zichtbaar zijn in de cijfers. Dit onderzoek bevat eerste schattingen; de precieze kosten zijn namelijk nog onzeker. Het is een vervolg op twee eerdere onderzoeken (juni en oktober 2020), ook uitgevoerd door AEF, naar de financiële effecten van corona voor gemeenten.

We hebben de financiële effecten onderzocht middels dieptestudies en een uitvraag

Als eerste stap in het onderzoek zijn de te onderzoeken financiële effecten vastgesteld. We sluiten grotendeels aan bij het vorige onderzoek. Sommige effecten zijn niet meegenomen, bijvoorbeeld omdat deze in andere aparte onderzoeken worden onderzocht. Dit onderzoek schetst dus niet de totale financiële effecten voor de gemeenten.

Vervolgens hebben we een dieptestudie uitgevoerd bij 15 gemeenten. Alle drie de onderdelen zijn hierbij ter sprake gekomen. De prognose van de financiële effecten in Q2 zijn wederom gemaakt op basis van twee scenario's: een bestcase- en een worstcasescenario. Deze zijn gebaseerd op de [bestuurlijke routekaart](#).

Tot slot legden we een selectie van belangrijke uitkomsten ter toetsing voor in een uitvraag, waarop 92 andere gemeenten reageerden. In deze uitvraag zijn alle gemeenten ook gevraagd naar hun kijk op de geboden compensatie en de langetermijneffecten.

De compensatie over 2020 lijkt toereikend voor de grote meerderheid van gemeenten

Bijna alle gemeenten geven aan tevreden te zijn met de compensatie die zij (toegezegd) hebben gekregen voor 2020. Soms is er een (klein) tekort op een specifiek effect, maar dit wordt vaak tenietgedaan door een overschot bij andere effecten. Er zijn wel enkele gemeenten die aangeven te weinig compensatie te hebben ontvangen, maar dit gaat veelal om de afrekening die nog moet plaatsvinden op de derving van inkomsten (precario, parkeren en toeristenbelasting). Dit is nadrukkelijk een eerste beeld, omdat jaarcijfers nog niet definitief zijn.

Andersson Elffers Felix

De totale kosten voor het eerste halfjaar voor alle gemeenten liggen op circa € 1 miljard

In het **bestcasescenario**, waarbij versoepelingen optreden, raamt AEF de kosten in de eerste twee kwartalen van 2021 voor alle gemeenten samen op **€ 816 tot € 979 miljoen**. In het **worstcasescenario**, waarin er geen versoepelingen plaatsvinden, raamt AEF de kosten voor gemeenten in de eerste helft van 2021 op **€ 926 tot € 1.118 miljoen**. Dit zijn schattingen. Verdere monitoring is nodig om het verloop van de crisis te volgen.

Totaaloverzicht financiële effecten coronacrisis voor gemeenten (x 1.000.000)			
Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Bestcasescenario	€ 416 – € 498	€ 400 – € 481	€ 816 – € 979
Worstcasescenario		€ 509 – € 619	€ 926 – € 1.118

Dit zijn totalen die tientallen (onderling zeer verschillende) effecten omvatten. De grootste zijn minder parkeerinkomsten, extra (bijzondere) bijstand, en minder toeristenbelasting. Dit zijn dezelfde effecten als vorig jaar, hoewel bijstand destijds als grootste effect werd ingeschat. Gemeenten die relatief sterk afhankelijk zijn van toeristen of parkeergelden worden relatief hard geraakt.

In vergelijking met de vorige twee onderzoeken trekken we drie conclusies

- De schattingen voor het best- en worstcasescenario liggen dicht bij elkaar
Dit heeft twee oorzaken. Gemeenten hebben beter inzicht in de gevolgen van corona. Bovendien zijn de verschillen tussen de twee scenario's klein in vergelijking met het vorige onderzoek. In beide scenario's gelden nog grote beperkingen.
- Het totale financiële effect voor gemeenten ligt in lijn met de uitkomsten uit 2020
In vergelijking met het vorige brede onderzoek liggen de uitkomsten rond de bestcaseprognose en daarmee lager dan de worstcaseprognose. Dit komt overeen met de huidige maatregelen en gevolgen. We hebben de coronacrisis nog niet onder controle. Tegelijkertijd blijft een aantal heftige effecten uit, zoals een flinke stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden. Hierdoor valt het totale effect mee ten opzichte van het worstcasescenario.
- Op specifieke effecten zijn verschuivingen zichtbaar
Sommige effecten zijn minder heftig dan vooraf gevreesd. De werkloosheid blijft naar verwachting ook in het tweede kwartaal relatief laag, waardoor in het sociaal domein, welzijn en inkomensregelingen en participatie de grote klappen (voorlopig) uitblijven. Ook lijken de inkomsten van parkeren en toeristenbelasting nog redelijk door te lopen. Er zijn echter ook effecten die zijn versterkt en voor meer uitgaven zorgen. Zo stijgen de kosten voor handhaving en afval sterker in het eerste en twee kwartaal. Dit geldt ook voor de bijdrage aan de SW-bedrijven, waar de omzet uit productie en detachering flink daalt.

Gemeenten verwachten een na-ijleffect op sociaal domein, de economie en thuiswerken

De grootste effecten in het sociaal domein, zoals een stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden, blijven voornamelijk uit. Tegelijkertijd geven gemeenten aan dat deze effecten onvermijdelijk lijken: wanneer de steunregelingen aflopen zal een groter beroep worden gedaan op het sociaal domein en inkomensregelingen van de gemeenten. Ook de economische gevolgen blijven naar verwachting lang voelbaar, wat o.a. meer leegstand in het centrum tot gevolg heeft. Tot slot verwachten veel gemeenten dat het nieuwe werken effect heeft op de interne bedrijfsvoering en de afvalverwerking.

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	6
1.1 Context	6
1.2 Opdrachtschrijving	6
1.3 Leeswijzer	7
2 Onderzoekaanpak	8
2.1 Onderzoeksproces	8
2.2 Uitgangspunten	11
2.3 Scenario's over het verloop van de coronacrisis	12
3 Terugblik 2020	13
3.1 Geboden compensatie	13
3.2 Toereikendheid compensatie	14
3.3 Communicatie compensatie	15
4 Eerste halfjaar 2021	16
4.1 Analyse van de resultaten	16
4.2 Een totaaloverzicht	17
4.3 Het nieuwe werken	18
4.4 Minder bezoekers	20
4.5 Verantwoording	22
4.6 Openbare ruimte	23
4.7 Steun aan ondernemers	24
4.8 Onderwijs	25
4.9 Sport	26
4.10 Cultuur	26
4.11 Welzijn en inkomensregelingen	28
4.12 Participatie	30
4.13 Sociaal domein	31
4.14 Afval	31
4.15 Uitvaarten	32
4.16 Gebiedsexploitatie	33
4.17 Deelnemingen	33
4.18 Leges	34
5 Effecten voor de langere termijn	35
6 Conclusies	37
6.1 Compensatie 2020	37
6.2 Het eerste halfjaar van 2021	37
6.3 De langere termijn	39
Bijlage I: Overzicht effecten en taakvelden	40

1 Inleiding

1.1 Context

De coronacrisis heeft ingrijpende gevolgen voor de gemeentebegroting. De crisis en de bijbehorende maatregelen raken bijna alle beleidsvelden waarop gemeenten actief zijn. Tijdens de eerste en tweede golf zagen gemeenten de kosten en opbrengsten afwijken van de begroting van 2020.

Een zo volledig mogelijk beeld van deze effecten is nodig. Daarmee kunnen gemeenten en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) beleidskeuzes voor de komende tijd bepalen, ook in gesprekken met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) over compensatie voor gemeenten. Daarom is Andersson Elffers Felix (AEF) gevraagd een actueel overzicht op te stellen van de financiële gevolgen van de coronacrisis voor gemeenten.

Dit onderzoek is een vervolg op twee eerdere onderzoeken

AEF heeft al twee eerdere onderzoeken uitgevoerd op dit gebied. Het eerste onderzoek, in juni 2020 uitgevoerd, inventariseerde op alle taakvelden welke effecten optraden in 2020. Vervolgens is in september een nieuw, kleiner onderzoek uitgevoerd om een selectie van onderwerpen te actualiseren. In het rapport dat u nu leest, volgt een nieuw breed opgezet onderzoek langs alle taakvelden, nu voor het eerste halfjaar van 2021, met daarbij een terugblik op 2020 en een vooruitblik naar de lange termijneffecten van de crisis.

1.2 Opdrachtomschrijving

De VNG heeft AEF gevraagd om:

- een indicatie te geven van de mate waarin de geboden compensatie voor gemeenten in 2020 toereikend is geweest;
- in kaart te brengen wat de financiële gevolgen zijn geweest in Q1 van 2021 voor gemeenten (januari t/m maart 2021) en de verwachtingen voor Q2 van 2021 voor gemeenten (april t/m juni 2021) in te schatten
- op te halen welke langetermijneffecten (tweede helft 2021 en verder) gemeenten verwachten n.a.v. de coronacrisis.

Het doel van het onderzoek is om met een compleet beeld van de financiële gevolgen van de coronacrisis voor gemeenten de gesprekken te voeren met het Rijk over de hoogte van de financiële compensatie.

Het onderzoek is opgedeeld aan de hand van drie verschillende tijdsperioden.

1. Terugblik: is de geboden compensatie voor 2020 voldoende?

Er zijn afspraken gemaakt tussen de VNG en het Rijk over compensatie voor de financiële effecten van corona voor gemeenten in 2020. Hoewel gemeenten nog geen zicht hebben op de definitieve jaarcijfers van 2020, zijn contouren voor de controllers wel duidelijk. Om een eerste inzicht te verkrijgen in de toereikendheid van de geboden compensatie, is gevraagd een (deels kwalitatieve) inschatting te maken voor de mate waarin de compensatie voldoende was om de geleden financiële schade te compenseren.

2. Heden: welke financiële effecten ondervinden gemeenten in Q1 en Q2 2021?

Naast een terugblik ligt de focus op het onderzoeken van de financiële effecten die gemeenten ondervinden in Q1 van 2021 (januari t/m maart). In januari en februari was de zwaarste lockdown sinds de start van de coronacrisis. Het is daarom belangrijk inzichtelijk te maken of een aantal financiële effecten voor gemeenten momenteel nog heftiger is dan vorig jaar. Daarnaast hebben we gemeenten gevraagd een prognose te maken voor de financiële effecten in Q2 van 2021 (april t/m juni). Hiervoor is gewerkt met twee scenario's: een bestcase- en een worstcasescenario.

3. Vooruitblik: welke langdurige effecten voorzien gemeenten vanaf het najaar?

De verspreiding van het coronavirus, en daarmee de geldende maatregelen, laten zich lastig voorspellen. Uitspraken doen voorbij Q2 is daarom moeilijk. In het gunstigste scenario is corona tegen het einde van de zomer onder controle, maar dit is alles behalve een gegeven. Los van het precieze verloop van de coronacrisis verwachten gemeenten verschillende langetermijneffecten ten gevolge van de coronacrisis. Om hier een eerste beeld van te schetsen, zijn gemeenten gevraagd welke effecten zij voorzien vanaf de het najaar – die momenteel nog niet terug te zien zijn in de cijfers.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is als volgt opgebouwd:

- in **hoofdstuk 2** leest u over de onderzoekaankpak, methoden en de uitgangspunten.
- in **hoofdstuk 3** kijken we terug op de effecten en compensatie in 2020.
- in **hoofdstuk 4** schetsen we de financiële effecten voor het heden en de nabije toekomst.
- in **hoofdstuk 5** gaan we in op de effecten voor de langere termijn.
- in **hoofdstuk 6** analyseren we de uitkomsten en presenteren we de conclusies.

2 Onderzoekaanpak

In dit hoofdstuk leest u over de aanpak van ons onderzoek. We hanteren grotendeels dezelfde aanpak als in de eerdere onderzoeken. We beschrijven achtereenvolgens de stappen en methoden die we hebben gehanteerd om tot onze berekening te komen en de uitgangspunten waarop onze berekeningen zijn gebaseerd.

2.1 Onderzoeksproces

We hebben het onderzoek uitgevoerd in een aanpak met de volgende vier stappen:

1. Opstellen vragenlijst en selectie van taakvelden
2. Dieptestudies
3. Digitale uitvraag
4. Consolideren van resultaten

2.1.1 Opstellen vragenlijst en selectie van taakvelden

Dit onderzoek kijkt zowel terug als vooruit. De terug- en vooruitblik zijn kwalitatief ingestoken. Voor de huidige situatie is een brede inventarisatie uitgevoerd van de verschillende gevolgen waar gemeenten mee te maken krijgen, gebaseerd op de ervaringen uit de eerdere onderzoeken. Uit deze inventarisatie zijn in totaal 35 relevante gevolgen van de coronacrisis naar voren gekomen, welke in afstemming met de VNG zijn vastgesteld.

Het nieuwe werken	1	Meer uitgaven aan digitalisering	2	Minder werknemers-uitgaven	3	Extra uitgaven ondersteuning + overhead
Minder bezoekers	4	Minder OZB-inkomsten	5	Minder inkomsten parkeren	6	Lagere precario- en reclamebelasting
	7	Minder inkomsten scheepvaart	8	Minder inkomsten toeristenbelasting	9	Verandering in promotionele activiteiten
Verantwoording	10	Extra accountant- en juristenkosten				
Openbare ruimte	11	Extra uitgaven handhaving openbare orde	12	Uitgaven door extra verkeersmaatregelen	13	Aanpassingen inrichting openbaar groen
Steun ondernemers	14	Financiële steun aan ondernemers				
Onderwijs	15	Uitgaven voor onderwijshuisvesting	16	Uitgaven voor leerlingvervoer	17	Extra uitgaven onderwijsbeleid
Sport	18	Extra uitgaven sport (subsidie/kwijtschelding)				
Cultuur	19	Extra uitgaven cultuurpodia	20	Extra uitgaven musea	21	Extra uitgaven bibliotheken
Welzijn en inkomen	22	Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	23	Extra uitgaven lokale media	24	Extra uitgaven BUIG: (bijzondere) bijstand
	25	Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	26	Kwijtschelding overige belastingen	27	Extra uitgaven schuldhulpverlening
Participatie	28	Extra ondersteuning SW-bedrijven	29	Extra uitgaven doelgroepenvervoer	30	Extra uitgaven re-integratie
Sociaal domein	31	Extra apparaatskosten sociaal domein				
Afval	32	Extra lasten afvalinzameling				
Uitvaarten	33	Extra uitgaven voor uitvaarten				
Gebiedsexploitatie	34	Extra lasten door gebiedsexploitatie				
Deelnemingen	35	Minder winst uit eigen bedrijven				
Leges	36	Lagere retributies/leges				

Figuur 1: overzicht financiële gevolgen coronacrisis voor gemeenten naar taakveld

Effecten waar al compensatie voor is geboden of parallel onderzoek naar loopt, worden niet meegenomen in ons onderzoek

Een tweetal effecten op taakvelden nemen we niet mee. Dit komt doordat hierover al afspraken zijn gemaakt voor 2021 of er loopt parallel een apart onderzoek naar. Dit geldt voor het onderzoek dat wordt uitgevoerd naar de meerkosten voor de organisatie van de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Voor de effecten in het Sociaal Domein geldt dat de apparaatskosten wel worden meegenomen, maar de programmakosten (kosten bij aanbieders) in een onderzoek voor heel 2021 in kaart wordt gebracht.

2.1.2 Dieptestudies

In de dieptestudie hebben we de gehele lijst van financiële effecten uitgebreid besproken met individuele gemeenten. In de dieptestudies zijn de deelnemende gemeenten gevraagd om actuele cijfers te verzamelen over de (verwachte) financiële effecten in Q1 en Q2 van 2021, en om documentatie hoeveel compensatie de gemeente heeft ontvangen in 2020.

Vervolgens bespraken we deze verwachtingen in (series) semigestructureerde interviews met verschillende medewerkers, zoals beleidsmedewerkers en financiële medewerkers. In die gesprekken is stilgestaan bij hun onderbouwing voor het verwachte effect in 2021, de oorzaken van dat effect, maar ook bij de toereikendheid van de compensatie in 2020 en de te verwachten langetermijneffecten.

Om de ramingen van verschillende gemeenten te kunnen vergelijken, is elk effect steeds uitgedrukt als procentuele afwijking ten opzichte van een specifieke begrotingspost (een zogeheten IV3 taakveld) voor 2020. De ramingen kennen enige mate van onzekerheid. Gemeenten hebben nog beperkt zich op zowel de cijfers van Q1 als Q2. Daarom is gevraagd om de cijfers op te geven in een bandbreedte: het minimale en maximale effect.

De dieptestudie is uitgevoerd bij 15 gemeenten

Deze gemeenten¹ zijn in overleg met de VNG geselecteerd. In de selectie is gestreefd naar een goede doorsnee van Nederlandse gemeenten in termen van onder andere inwoneraantal, geografische spreiding, stedelijk/landelijk gebied en verschillen in het relatieve aantal besmettingen per gemeente.

De volgende gemeenten hebben meegedaan aan de dieptestudie:

- Twee G4-gemeenten (meer dan 250.000 inwoners): Amsterdam en Rotterdam
- Vijf grote gemeenten (100.000 tot 250.000 inwoners): Groningen, Dordrecht, Nijmegen, Zwolle en Emmen
- Drie middelgrote gemeenten (50.000 tot 100.000 inwoners): Zeist, Assen en Velsen
- Vijf kleine gemeenten (minder dan 50.000 inwoners): Nederweert, Horst aan de Maas, Oldambt, Sluis en Venray.

2.1.3 Digitale uitvraag

Om de opbrengsten van de dieptestudies breder te toetsen en nader te duiden is een digitale uitvraag uitgezet onder alle gemeenten in Nederland. Ook de digitale uitvraag kende drie onderdelen, langs de lijnen van het onderzoek:

---

¹ In het gesprek met Groningen is enkel over de vooruit- en terugblik gesproken. De financiële effecten in Q1 en Q2 zijn met veertien gemeenten besproken.

- **Terugblik:** Voor de terugblik is gevraagd in hoeverre de compensatie toereikend in 2020 was voor de gemeente. Gemeenten konden aangeven voor welke specifieke effecten te veel of te weinig compensatie is ontvangen.
- **Heden:** We hebben een selectie gemaakt van de meest opvallende en grootste financiële effecten in Q1 en Q2 die uit de dieptestudie naar voren kwamen. Gemeenten zijn gevraagd te reflecteren op deze opbrengsten van de dieptestudie. Gemeenten konden aangeven of ze zich herkenden in de uitkomsten (percentages afwijking van de begroting 2020). De volgende effecten zijn in de uitvraag getoetst:
  1. Parkeerinkomsten
  2. Handhaven openbare orde
  3. Inkomsten scheepvaart
  4. Toeristenbelasting
  5. Sport
  6. Cultuur
  7. Musea
  8. Buurt- en clubhuizen
  9. (Bijzondere) bijstand
  10. Sociale werkvoorziening
  11. Uitgaven doelgroepenvervoer
  12. Afvalinzameling
  13. Eigen deelnemingen
  14. Leges
- **Vooruitblik:** gemeenten zijn gevraagd of en welke langdurige maatschappelijke effecten zij verwachten.

De uitvraag is ingevuld door 92 gemeenten. Omdat 14 gemeenten al hadden meegedaan aan de dieptestudie, hebben in totaal 106 gemeenten input voor het onderzoek geleverd. Deze 106 gemeenten vormden samen een vrij representatieve doorsnee van Nederland. Kleine gemeenten waren licht oververtegenwoordigd. Hiervoor is rekenkundig gecorrigeerd in de berekening (zie paragraaf 2.1.4).

2.1.4 Consolidering van resultaten

Na afloop van de uitvraag (en na afloop van die dieptestudies) is een geconsolideerd beeld voor Nederland als geheel opgesteld, op basis van de input van gemeenten. Dit geconsolideerde beeld is opgesteld in meerdere stappen. We zijn gekomen tot het geconsolideerde cijfer in meerdere stappen:

- Eerst zijn alle bedragen vertaald naar een percentage afwijking van ten opzichte van de begroting van de gemeente voor 2020 zoals vastgelegd in de IV3-data.² Zo werden de uitkomsten onderling vergelijkbaar.
- Daarna is gekeken naar de aanwezigheid van uitschieters. Als die er waren, is bekeken waardoor deze zijn veroorzaakt en waar nodig correcties gemaakt.
- Daarna is een gewogen gemiddeld effect opgesteld. Hoe meer een gemeente begrootte op het taakveld waarop het effect betrekking had, hoe zwaarder de gemeente meewoog. De berekening ging in twee delen: eerst binnen grootteklassen (klein, middelgroot, groot, G4) en vervolgens het gewogen gemiddelde van die klassen. Zo kwamen we tot een macropercentage voor Nederland als geheel.
- In de laatste stap van de berekening hebben we het geconsolideerde macropercentage vermenigvuldigd met de totale begroting van alle Nederlandse gemeenten samen. Zo zijn we tot macrocijfers voor heel Nederland gekomen in euro's.

Het uiteindelijke cijfer is dus een expertoordeel: het is meestal het rekenkundig gewogen gemiddelde van de input van gemeenten, maar niet altijd. Dat komt omdat wij zo goed mogelijk hebben gecorrigeerd voor overschatting of onderschatting en voor interpretatieverschillen, en gedifferentieerd tussen beter en minder onderbouwde cijfers.

---

² Er is met de begroting van 2020 gerekend en niet met de begroting van 2021, omdat hierin mogelijk al correcties door gemeenten zijn aangebracht vanwege corona. Uiteraard wogen we alleen afwijkingen door de coronacrisis mee en niet afwijkingen die door andere redenen zijn ontstaan.

Andersson Elffers Felix

Het kostenonderzoek is dan ook niet bedoeld als ‘peiling’ onder gemeenten maar een analyse. De totstandkoming en toets van het expertoordeel is besproken met de financiële klankbordgroep corona, bestaande uit controllers van diverse gemeenten onder voorzitterschap van de VNG.

We hebben voor de vooruit- en terugblik gekeken welke beelden breed gedragen werden

Om een indicatie te krijgen van de mate waarin de compensatie voor 2020 toereikend is, is zowel in de dieptestudie als in de uitvraag aan gemeenten gevraagd om, inclusief een toelichting, te beoordelen of de compensatie voldoende, onvoldoende of juist te ruim was. Bij de uitvraag is ook gevraagd om de toegewezen compensatie te beoordelen als percentage van de geleden effecten. De toelichting van gemeenten is kritisch beoordeeld om te zorgen dat elke beoordeling op een zelfde wijze tot stand is gekomen.

Voor de vooruitblik zijn de verwachtingen van gemeenten genoteerd en is geteld hoe vaak elke verwachting voorkwam. Alleen verwachtingen die meerdere keren en op concrete wijze gesteld werden, zijn meegenomen.

2.2 Uitgangspunten

We hanteren dezelfde uitgangspunten en scenario's als in de vorige onderzoeken

Wij hanteren dezelfde uitgangspunten als in de vorige onderzoeken. Dit is van belang om de resultaten uit dit onderzoek goed te kunnen vergelijken met de vorige uitkomsten. Zo is vast te stellen waarom de uitkomsten eventueel anders zijn. Bovendien zijn de uitgangspunten allen nog steeds relevant en van toepassing.

De uitgangspunten zijn:

- **Periode:** We hanteren drie periodes. Voor de terugblik kijken we naar de compensatie in vergelijking met de financiële effecten voor heel 2020. Dit betreft zoals gezegd een indicatief beeld. Voor de analyse van de huidige financiële effecten kijken we naar Q1 en Q2 van 2021. Kwalitatief kijken we naar een derde periode: de langetermijneffecten.
- **Out of pocket kosten:** Bij het berekenen van kosten nemen we alleen ‘out of pocket’ kosten van de gemeente mee. Dit betekent dat we kijken naar de additionele kosten ten opzichte van de begroting. Bijvoorbeeld: als de afdeling Bijstandsuitkeringen extra inhuur heeft of overuren uitbetaalt, zijn dat out-of-pocket kosten. Die rekenen we mee. Als een medewerker van de afdeling Ruimtelijke ordening tijdelijk bijspringt bij de afdeling Bijstandsuitkeringen, zijn dat geen out-of-pocketkosten en rekenen we die niet mee. Tenzij deze medewerker op zijn eigen afdeling vervangen wordt door een externe kracht. Dan worden de kosten van deze extra kracht meegenomen.
- **Compensatie:** Ons onderzoek omvat alleen de effecten van de crisis zelf. We doen geen onderzoek naar de beste manier om deze effecten te compenseren.
- **Gerealiseerd:** dit onderzoek richt zich alleen op gerealiseerde meerkosten en een realistische prognose van nog te realiseren meerkosten. Deze inschatting is gemaakt op basis van een eenzijdige benadering vanuit de op dat moment bekende inzichten van gemeenten. We onderzoeken niet wat de gewenste meerkosten zouden moeten zijn in de ogen van de sector of maatschappij.
- **Koepel:** We bezien alleen de financiële gevolgen voor gemeenten, niet die van de VNG of organisaties zoals expertisecentra of onderzoeksinstituten.
- **BES-eilanden:** Bonaire, St. Eustatius en Saba zijn bijzondere gemeenten en zijn buiten scope van het onderzoek.

- **Beleidskeuzes:** dit onderzoek omvat alle financiële effecten die het gevolg zijn van landelijke maatregelen. Daarnaast worden ook breed gedragen beleidskeuzes meegenomen, zoals het kwijtschelden van precariobelasting. Enkele beleidskeuzes die incidenteel genoemd zijn, maar niet breed gedragen, lichten we kwalitatief toe maar worden niet meegenomen in de cijfers.
- **Scenario's:** Om de toekomstige financiële effecten in kaart te brengen hanteren we twee scenario's voor het verdere verloop van de coronacrisis. Deze scenario's zijn een aanname, geen onderzoeksresultaat. We onderzoeken niet welk scenario het meest waarschijnlijk is.

2.3 Scenario's over het verloop van de coronacrisis

Gemeenten kunnen verschillende toekomstprognoses hanteren in de analyse van de financiële effecten van corona op hun gemeente. Om dit te ondervangen werken wij met scenario's. Hiermee kunnen we de gerapporteerde kosten van alle gemeenten goed en zuiver met elkaar vergelijken. Elke gemeente baseert in dit onderzoek haar gerapporteerde kosten immers op dezelfde aannames en uitgangspunten.

We schetsen in twee scenario's het mogelijke verloop van de coronacrisis in Nederland in 2021, en de daar bijbehorende effecten op gemeenten: een bestcasescenario en een worstcasescenario. Deze zijn gebaseerd op de bestuurlijke [routekaart](#) van de Rijksoverheid.

	1. Bestcasescenario	2. Worstcasescenario
Omschrijving	In het bestcasescenario lukt het om met behulp van vaccins en het seizoenseffect om de verspreiding beter onder controle te krijgen. Het is mogelijk om in Q2 te maatregelen te versoepelen naar risiconiveau 2: zorgelijk. Dit betekent bijvoorbeeld dat horeca weer open kan tot 00:00 uur en bijeenkomsten tot 60 personen weer mogelijk zijn.	In het worstcasescenario lukt het niet om de verspreiding van het virus onder controle te krijgen. We blijven in Q2 in risiconiveau 4: zeer ernstig. Dit betekent dat alle evenementen verboden blijven, horeca dicht blijft en sportbeoefening in groepen alleen is toegestaan voor kinderen.

Verschillen tussen de scenario's

De belangrijkste verschillen tussen de twee scenario's zijn:

- Het aantal besmettingen blijft laag/loopt terug in scenario 1, terwijl het aantal besmettingen gelijk blijft of stijgt in scenario 2.
- De maatregelen worden langzaam versoepeld in scenario 1. In scenario 2 blijven de maatregelen zoals deze in Q1 gelden in dezelfde mate van kracht. Daarnaast is er kans op extra beperkingen om de verspreiding onder controle te krijgen.
- Ten opzichte van scenario 1 blijft in scenario 2 economisch herstel langer uit en verloopt trager.

3 Terugblik 2020

In 2020 is door het Rijk compensatie geboden aan gemeenten voor de financiële effecten als gevolg van corona. Indien extra kosten zijn gemaakt, zogenoemde meerkosten, vanwege corona is dit gecorrigeerd in de circulaire van het gemeentefonds of in aparte regelingen. Voor gemiste inkomsten, zogenoemde derving, is besloten eerst een voorschot uit te keren. In de tweede helft van 2021 wordt op basis van de werkelijke kosten de resterende compensatie gecompenseerd. Hiervoor is nu een reservering gemaakt door het Rijk.

Aan gemeenten is gevraagd terug te kijken op 2020, met de voorlopige jaarrekening als leidraad, en aan te geven in welke mate de compensatie toereikend is geweest. In dit hoofdstuk leggen wij de resultaten voor.

3.1 Geboden compensatie

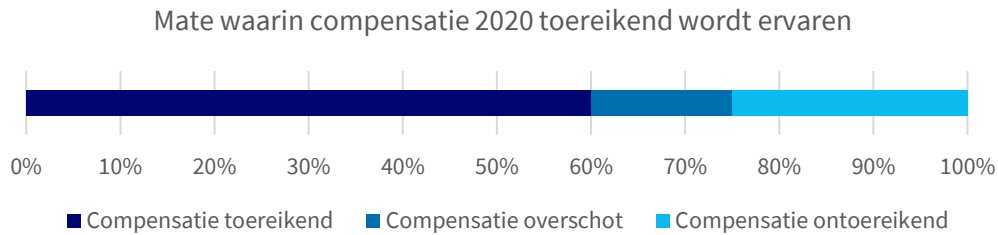
Tot op heden is er door het Rijk voor ruim € 1,5 miljard aan compensatie aan gemeenten uitgekeerd.³ Dit is exclusief de compensatie voor algemene steunregelingen, zoals de TOZO. Het Rijk heeft compensatie geboden voor meerkosten op verschillende thema's, onder meer de ondersteuning van lokale culturele voorzieningen (€ 336 miljoen), en de financiering van het sociaal domein (€ 192 miljoen).

Voor de inkomstderving is tot nu toe een voorschot van € 245 miljoen uitgekeerd voor met name parkeren, toeristenbelasting en precariobelasting en zal in 2021 nog een afrekening plaatsvinden. Daarvoor een reservering van € 250 miljoen is gemaakt.

---

³ Voor meer informatie over de geboden compensatie, zie: [Afspraken financiële compensatie gemeenten | VNG](#)

3.2 Toereikendheid compensatie

Een meerderheid van gemeenten geeft aan voldoende te zijn gecompenseerd

De meeste gemeenten geven aan goed uit te kunnen met de ontvangen compensatie. Dit kent enkele oorzaken. Ten eerste is het Rijk ruimhartig geweest met compensatie. Bovendien zijn sommige financiële effecten meegevallen in vergelijking met de eerste inschattingen in de zomer van vorig jaar. Een flinke toename van het aantal bijstandsgerechtigden blijft bijvoorbeeld (voorlopig) uit. Verder bleek uit de resultaten dat veel gemeenten mogelijke tekorten voor sommige effecten compenseren met overschotten op andere thema's. Van de meegenomen gemeenten geeft ca. 60% aan ongeveer net zo veel compensatie te hebben ontvangen als dat er in 2020 financiële effecten zijn ondervonden. Daarnaast geeft een kleine groep, ongeveer 15% van de gemeenten, aan na compensatie geld over te houden.

Een kwart van de gemeenten geeft aan dat zij de compensatie niet toereikend vinden, maar de helft hiervan wacht nog op een afrekening van de derving van inkomsten

Circa 25% van de ondervraagde gemeenten geeft aan onvoldoende compensatie te hebben ontvangen. In enkele gevallen wordt gerefereerd aan de gehanteerde verdeelsleutel. De helft van deze groep meldt dat het tekort groter is dan 20% van de geleden financiële schade. Deze tekorten zullen echter in 2021 nog deels aangevuld worden. Zo meldt de helft van de bovengenoemde 25% onvoldoende compensatie te hebben ontvangen voor de geleden inkomstenderving. Deze tekorten worden via de afrekening in de 2^e helft van 2021 gedicht. Een aantal gemeenten meldt dat zij geen of te weinig compensatie hebben ontvangen voor effecten op afvalverwerking en op het sociaal domein. Dit zijn effecten waarvoor reeds aanvullende regelingen zijn aangekondigd⁴. Hierdoor zullen er naar verwachting uiteindelijk beperkt gemeenten overblijven die voor 2020 onvoldoende compensatie hebben ontvangen.

Voor sommige effecten is te veel en voor andere te weinig gecompenseerd, dit is verklaarbaar bij een afspraak die is gemaakt op macroniveau

Los van de algemene toereikendheid van de geboden compensatie, is gemeenten gevraagd of er specifieke effecten zijn waarop te veel of te weinig compensatie is uitgekeerd. Allereerst noemen vrijwel alle gemeenten dat er geen effecten gemist worden in de compensatie. Wel verschilt het per gemeente op welke specifieke effecten er voldoende, te veel of te weinig compensatie is toegekend. Doordat er afspraken zijn gemaakt op macroniveau is dit te verwachten. Voor een aantal effecten ontstaat een algemeen beeld. Zo worden de compensatieregelingen voor sport, inkomstenderving (toerismebelasting, parkeren, precario- en marktgeden), handhaving en afval het vaakst door gemeenten beschouwd als onvoldoende. Voor inkomstenderving betreft de regeling een voorschot, en zal er in 2021 afgerekend worden. Hier ontvangt elke gemeente dus compensatie voor de werkelijk geleden financiële schade. Veel gemeenten geven daarentegen aan dat de steun voor cultuur juist aan de ruime kant is geweest.

⁴ [Aanvullende afspraken coronacompensatie | VNG](#)

3.3 Communicatie compensatie

Gemeenten zijn tevreden over de communicatie vanuit BZK en de VNG

Gemeenten zijn positief over de communicatie vanuit zowel BZK als de VNG. Gemeenten kennen soms nog wel enkele vragen of onduidelijkheden, maar onderkennen hierbij ook dat het een complex traject is dat voortdurend in ontwikkeling is. Het feit dat de communicatie af en toe “met horten en stoten” gaat, vinden ze dan ook begrijpelijk.

Bovendien zijn veel gemeenten tevreden over de heldere overzichten die worden gecommuniceerd, bijvoorbeeld centraal op de website van de VNG of via het verstrekken van infographics. Wel zouden gemeenten graag meer handvatten krijgen omtrent het uitgeven van de compensatie en de voorwaarden die daar (wel of niet) bij horen.

4 Eerste halfjaar 2021

4.1 Analyse van de resultaten

De vorige paragraaf laat zien welke inhoudelijke gevolgen gemeenten verwachten van de coronacrisis. De rest van dit hoofdstuk geeft een analyse van de **financiële effecten** die dit veroorzaakt.

Hoe moet u de getallen in de rest van dit hoofdstuk lezen?

Het gaat om de financiële gevolgen voor gemeenten van 1 januari tot en met 31 maart 2021 ('Q1 2021') en de te verwachten financiële gevolgen van 1 april tot en met 30 juni 2021 ('Q2 2021'). In elke volgende paragraaf vindt u de clustering van een aantal effecten met financiële gevolgen. Dit bedrag betreft het financiële effect voor alle gemeenten in Nederland – het macro-effect.

De gepresenteerde getallen bestaan per effect uit de tijdslijnen:

- de indicatie van het financiële effect voor Q1 (januari t/m maart 2021)
- de prognose in het bestcasescenario voor Q2 (april t/m juni 2021).
- de prognose in het worstcasescenario voor Q2 (april t/m juni 2021).
- het cumulatieve bedrag voor de eerste helft van 2021 (in zowel het bestcase- als worstcasescenario van januari t/m juni 2021)

Alle cijfers worden gepresenteerd in een bandbreedte. Dat komt omdat alle cijfers enige onzekerheid kennen – ook binnen elk scenario. Ook de indicatie over de periode tot en met maart zijn schattingen van gemeenten; op dit moment in de crisis kunnen nog niet alle cijfers ontleend worden aan administratie. Zie het kader voor een rekenvoorbeeld.

Een rekenvoorbeeld

Effect 5 betreft minder inkomsten uit parkeren. Voor Q1 schatten wij de gemiste inkomsten tussen de € 128 en € 156 miljoen. In Q2 schatten we de gemiste inkomsten tussen de € 80 en € 98 miljoen in het bestcasescenario. In het worstcasescenario schatten we de gemiste inkomsten tussen de € 153 en de € 188 miljoen. In de totaalkolom tellen we het bedrag uit de realisatie op bij de geschatte getallen in het bestcase- en worstcasescenario. Het totale bedrag over 2020 in het bestcasescenario schatten wij dus tussen € 208 en € 254 miljoen en in het worstcasescenario tussen € 281 en € 344 miljoen.

We rapporteren de cijfers vanuit het perspectief van gemeenten. Dit betekent dat minder inkomsten en meer kosten beide worden gezien als een extra last ten opzichte van de begroting. Daling van kosten (een besparing) presenteren we als negatief effect op dit totaal.

Alle genoemde cijfers zijn gebaseerd op de verwachtingen van gemeenten met de kennis van dit moment. De analyse van (verwachte) extra kosten geeft een eerste indicatie, geen zwart op wit eindbeeld.

4.2 Een totaaloverzicht

De onderstaande tabel geeft een overzicht van de financiële effecten voor de indicatie van Q1 en het worstcasescenario voor Q2. Per effect hebben we de financiële gevolgen in de indicatie en de prognose cumulatief weergegeven. Individuele effecten van minder dan € 1 miljoen zijn als niet substantieel (n.s.) weergegeven. We benoemen vervolgens de vijf grootste effecten. In de rest van het hoofdstuk vindt u elk effect in detail verder beschreven.

Overzicht financiële effecten in de realisatie en het worstcasescenario <i>(afgerond op miljoenen euro's)</i>				
Cluster	Effect	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Het nieuwe werken	1 Extra uitgaven digitalisering	3 – 5	4 – 6	7 – 12
	2 Besparing werknemersuitgaven	- 9 / - 11	- 9 / - 12	- 18 / - 23
	3 Extra uitgaven ondersteuning en overhead	14 – 14	15 – 16	29 – 31
Minder bezoekers	4 Minder OZB-inkomsten	2 – 2	3 – 6	5 – 8
	5 Minder inkomsten parkeren	88 – 107	102 – 125	190 – 232
	6 Minder inkomsten precario- en reclame	41 – 43	49 – 53	90 – 95
	7 Minder inkomsten scheepvaart	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.
	8 Minder inkomsten toeristenbelasting	31 – 38	49 – 59	79 – 97
	9 Verandering in promotionele activiteiten	1 – 2	1 – 3	2 – 5
Verantwoording	10 Extra accountant- en juristenkosten	1 – 2	3 – 3	4 – 5
Openbare ruimte	11 Extra uitgaven handhaving openbare orde	12 – 15	16 – 20	28 – 35
	12 Extra uitgaven door verkeersmaatregelen	1 – 1	1 – 1	2 – 2
	13 Extra uitgaven aanpassing openbaar groen	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.
Steun ondernemers	14 Financiële steun aan ondernemers	3 – 4	3 – 6	7 – 10
Onderwijs	15 Extra uitgaven onderwijshuisvesting	n. s.	n. s.	n. s.
	16 Verandering uitgaven leerlingenvervoer	- 2 / - 3	- 2 / - 3	- 4 / - 6
	17 Extra uitgaven onderwijsbeleid	2 – 3	2 – 3	4 – 5
Sport	18 Extra uitgaven sport	32 – 40	26 – 32	59 – 72
Cultuur	19 Extra uitgaven cultuurpodia	31 – 38	41 – 50	72 – 88
	20 Extra uitgaven musea	11 – 13	12 – 14	23 – 28
	21 Extra uitgaven bibliotheken	1 – 1	1 – 1	2 – 2
	22 Extra uitgaven lokale media	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.	n.s. – n.s.
Welzijn en inkomensregelingen	23 Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	13 – 16	20 – 25	34 – 41
	24 Extra lasten BUIG: (bijzondere) bijstand	60 – 73	86 – 105	146 – 178

	25	Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	n. s.	n. s.	n. s.
	26	Extra uitgaven schuldhulpverlening	n. s.	n. s.	n. s.
Participatie	27	Extra uitgaven SW-bedrijven	32 – 39	37 – 45	68 – 84
	28	Extra uitgaven doelgroepenvervoer	-3 / -4	-3 / -4	-7 / -8
	29	Extra uitgaven re-integratie	n. s.	n. s.	n. s.
Sociaal domein	30	Extra apparaatskosten Sociaal Domein	7 – 7	7 – 10	14 – 17
Afval	31	Extra uitgaven afvalinzameling	16 – 20	17 – 21	34 – 41
Uitvaarten	32	Extra uitgaven uitvaarten	1 – 1	1 – 1	1 – 1
Gebiedsexploitatie	33	Lasten door gebiedsexploitatie	n.s.	n.s.	n.s.
Deelnemingen	34	Minder winst uit eigen bedrijven	16 – 19	16 – 20	32 – 39
Leges	35	Lagere retributies en leges	10 – 12	11 – 13	20 – 25

Tabel 2: Overzicht financiële effecten in de indicatie Q1 en het worstcasescenario Q2 2021

De grootste financiële effecten

Op basis van het maximale worstcasescenario zijn de vijf grootste financiële effecten in de eerste helft 2021 te verwachten bij:

- Minder inkomsten parkeren
- Extra lasten BUIG: (bijzondere) bijstand
- Minder inkomsten toeristenbelasting
- Lagere precario- en reclamebelasting
- Extra uitgaven cultuurpodia

Gemeenten schatten de financiële effecten voor de gemiste parkeerinkomsten, extra lasten voor (bijzondere) bijstand en de gemiste toeristenbelasting als grootste effecten voor het eerste halfjaar van 2021. Daarnaast hebben gemeenten veel inkomsten van precario- en reclamebelasting niet geheven en is steun geboden aan de cultuursector en de sociaalwerkbedrijven (SW-bedrijven).

4.3 Het nieuwe werken

Financieel effect Het nieuwe werken (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 1 – Extra uitgaven digitalisering	Bestcasescenario		3,5 - 5,7	6,9 - 11,2
	Worstcasescenario	3,4 - 5,5	4,0 - 6,3	7,4 - 11,8
Effect 2 – Besparing werknemersuitgaven	Bestcasescenario (besparing)		-3,9 / -7,1	-12,7 / -18,1
	Worstcasescenario (besparing)	-8,7 / -11,0	-9,1 / -11,9	-17,8 / -23,0
Effect 3 – Extra uitgaven ondersteuning en overhead	Bestcasescenario		13,3 - 14,0	27,1 - 28,1
	Worstcasescenario	13,8 - 14,1	15,2 - 16,4	28,9 - 30,5

Andersson Elffers Felix

Effect 1 – Extra uitgaven digitalisering

In het eerste kwartaal geven gemeenten circa € 3,5 tot € 5,5 miljoen extra uit aan digitalisering
Het afgelopen jaar is er bij veel gemeenten versneld gedigitaliseerd. De benodigde stappen in het aanschaffen van software (bijvoorbeeld Microsoft Teams) en hardware (laptops) om zo goed mogelijk thuis te kunnen werken, zijn bijna volledig gezet. Doordat er meer apparatuur en software in omloop is, groeien ook in 2021 de licentiekosten en kosten voor ondersteunende diensten. Het versneld digitaliseren kan ook een gevolg zijn van achterstallige voorzieningen. Omdat hierover geen eenduidig beeld is, zijn alle gerapporteerde kosten meegenomen in het onderzoek.

Deze uitgaven worden in vrijwel dezelfde mate verwacht in Q2 van 2021

Ook in de maanden april tot en met juni verwachten gemeenten een gering bedrag aan extra kosten voor de eventuele nasleep in aanschaf van software en hardware. Het verschil tussen de verschillende scenario's is zeer beperkt.

Effect 2 – Besparing werknemersuitgaven

Er is begin 2021 een besparing van € 9 tot € 11 miljoen gerealiseerd op de werknemersuitgaven
Evenals het afgelopen jaar hebben de meeste gemeenten afgelopen maanden minder geld uitgegeven aan catering en andere facilitaire zaken. Soms is er ook bespaard op de opleidingen van medewerkers, omdat deze zijn uitgesteld of geannuleerd. De reiskosten van medewerkers betaalden de meeste gemeenten door of hebben deze omgezet in een thuiswerkvergoeding. Bij enkele gemeenten is ook hier op bespaard.

De besparingen nemen af als het gemeentehuis straks weer open gaat in het tweede kwartaal
Bij het continueren van de huidige maatregelen, zullen de besparingen in dezelfde mate zichtbaar blijven tot en met juni. Indien er versoepeling plaatsvindt en de (facilitaire) kosten op het gemeentehuis weer toenemen, er is dan ook een en ander 'in te halen', loopt de besparing terug.

Effect 3 – Extra uitgaven ondersteuning en overhead

Gemeenten hebben nu zo'n € 14 miljoen extra kosten gemaakt voor ondersteuning en overhead
Er worden nog steeds veel extra kosten gemaakt om de coronamaatregelen te communiceren naar burgers. Ook het toepassen van de maatregelen op het gemeentehuis leidt tot extra kosten. Dit gaat bijvoorbeeld om het inkopen van persoonlijke beschermingsmiddelen voor binnen gemeentelijke huisvesting. Daarnaast heeft er in sommige gemeenten extra inhuur plaatsgevonden op taken die niet direct te relateren zijn aan één domein, en daarom onder overhead zijn geplaatst. Hierbij kan worden gedacht aan een medewerker voor het dossier corona, op burgerzaken en bij het subsidieloket.

Deze kosten zullen in het tweede kwartaal ongeveer van dezelfde omvang zijn

Ook in de periode van april tot en met juni wordt deze extra inzet nog nodig geacht, onafhankelijk van het scenario waar we dan in zitten.

4.4 Minder bezoekers

Financieel effect Minder bezoekers (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 4 – Minder OZB-inkomsten	Bestcasescenario		1,9 – 3,1	3,7 – 5,0
	Worstcasescenario	1,8 – 1,9	3,0 – 5,8	4,8 – 7,7
Effect 5 – Minder inkomsten parkeren	Bestcasescenario		70,4 – 86,0	158,1 – 193,2
	Worstcasescenario	87,7 – 107,2	102,3 – 125,1	190,0 – 232,3
Effect 6 – Minder inkomsten precario- en reclamebelasting	Bestcasescenario		45,0 – 48,0	85,9 – 90,6
	Worstcasescenario	40,9 – 42,6	48,9 – 52,6	89,8 – 95,2
Effect 7 – Minder inkomsten scheepvaart	Bestcasescenario		0,4 – 0,5	0,8 – 1
	Worstcasescenario	0,4 – 0,5	0,4 – 0,5	0,8 – 1
Effect 8 – Minder inkomsten toeristenbelasting	Bestcasescenario		32,2 – 39,3	63,0 – 77,0
	Worstcasescenario	30,8 – 37,7	48,6 – 59,4	79,4 – 97,0
Effect 9 – Verandering in promotionele activiteiten	Bestcasescenario		1,0 – 1,7	2,4 – 3,8
	Worstcasescenario	1,4 – 2,1	1,0 – 2,5	2,4 – 4,6

Effect 4 – Minder OZB-inkomsten

Er is nog bijna geen effect zichtbaar tot april, met een oninbaar maximum van € 2 miljoen

De onroerend zaakbelastingen zijn opgelegd in de eerste maanden van 2021. Vrijwel alle gemeenten geven aan dat deze zijn voldaan. Een deel van de gemeenten heeft uitstel verleend, vooral voor niet-woningen. Ze verwachten dat het grootste gedeelte van de belastingen uiteindelijk zal worden betaald. Enkele gemeenten rekenen op een kleine inkomstendaling doordat bedrijven de komende maanden alsnog failliet gegaan. Dit effect wordt vooral verwacht bij niet-woningen, omdat ondernemers failliet gaan.

Als de huidige situatie lang voortduurt, stijgt dit tot maximaal € 6 miljoen in het tweede kwartaal

Als de lockdown langer duurt, zal ook het financiële effect groter worden. Ondernemers die uitstel van betaling hebben gekregen, gaan en kunnen de belasting niet meer voldoen.

Effect 5 – Minder inkomsten parkeren

In Q1 zijn gemeenten zo'n € 90 tot € 110 miljoen aan parkeerinkomsten misgelopen

Er wordt door gemeenten ruim € 1 miljard per jaar aan parkeerinkomsten begroot. Door de coronamaatregelen is het binnen- en buitenlands toerisme afgenomen en daarmee ook de inkomsten voor betaald parkeren en naheffingen (boetes). Bovendien zijn de winkels gesloten, waardoor minder mensen naar het centrum trekken. Het effect in het eerste kwartaal is bijna 10% van de verwachte jaarinkomsten. Middelgrote en grote gemeenten geven aan meer inkomsten te missen dan de G4-gemeenten. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat G4-gemeenten vaak via parkeervergunningen ook inkomsten ontvangen van inwoners buiten het centrum, terwijl middelgrote en grote gemeenten voor parkeerinkomsten afhankelijker zijn van bezoekers. Veel kleinere gemeentes geven aan geen of weinig betaald parkeren te hebben in hun gemeenten, waardoor het effect beduidend minder groot is.

Andersson Elffers Felix

Door het seizoenspatroon is de impact in Q2 mogelijk groter: €70 tot €120 miljoen

In het bestcasescenario zal er langzamerhand weer een stijging komen in de inkomsten. Er is geen sprake van een volledig herstel, omdat gemeenten ook in het bestcasescenario minder toeristen en inwoners in de binnenstad verwachten. In het worstcasescenario zal het bedrag aan gemiste inkomsten groter worden, aangezien het herstel uitblijft.

Effect 6 – Minder inkomsten precario- en reclamebelasting

Er zijn tot april ongeveer € 40 miljoen lagere inkomsten van precariobelasting ingeschat

Veel gemeenten innen precariobelasting voor leidingen en kabels, ongeveer de helft van alle gemeenten ook op terrassen. In veel gevallen is deze belasting evenals in 2020 niet geheven, wat de grootte van het financiële effect verklaart. Vooral kleine gemeenten innen geen precariobelasting en ervaren daarom geen financiële gevolgen. Ook de reclamebelasting wordt in veel gevallen kwijtgescholden. Reclamebelasting wordt in veel gemeenten ingezet voor promotie van het centrum. Gezien de huidige situatie geven veel gemeenten aan het onterecht te vinden om deze belasting nu te heffen, en komen met de kwijtschelding ondernemers tegemoet.

Deze trend zich ook door in het tweede kwartaal, met zo'n € 50 miljoen lagere inkomsten

Het besluit om precario- en reclamebelasting kwijt te schelden is veelal voor heel 2021 genomen. Zelfs als o.a. de terrassen weer open gaan in april, wordt de precario en reclamebelasting bij ondernemers in veel gemeenten niet opgelegd. In deze lentemaanden zullen de gemiste inkomsten zelfs iets verder stijgen.

Effect 7 – Minder inkomsten scheepvaart

Een daling in scheepvaartactiviteit heeft effect op enkele gemeenten, totaal € 0,5 miljoen in Q1

Er zijn enkele gemeenten die normaliter hoge inkomsten hebben uit scheepvaart, welke begin 2021 een daling in deze inkomsten ervaren. De hoogste daling van inkomsten wordt gemeld door een klein aantal gemeenten die inkomsten uit de aanleggeden van cruiseschepen genereren. Deze inkomsten vallen nu weg. Toch is het algehele effect minimaal. Dit komt omdat de meeste gemeenten aangeven dat de binnenlandse pleziervaart redelijk tot goed op peil blijft. Hierdoor is geen tot een minieme daling in de inkomsten uit haven-, brug- en sluisgelden.

Ook voor Q2 verwachten deze gemeenten een soortgelijke derving

Het hoogtepunt van deze inkomsten ligt pas in de zomermaanden, het derde kwartaal. Daardoor is de inschatting dat de gemiste inkomsten voor het tweede kwartaal vergelijkbaar zijn met het eerste.

Effect 8 – Minder inkomsten toeristenbelasting

Het mislopen van inkomsten uit toeristenbelasting blijft ook begin 2021 groot: € 31 tot 38 miljoen

Jaarlijks ontvangen gemeenten zo'n € 400 miljoen aan inkomsten door toeristenbelasting. Het inkomstenverlies is te verklaren door de coronamaatregelen. Grote groepen zijn verboden, waardoor Nederlandse burgers alleen nog met het gezin of huishouden op vakantie kunnen. Buitenlandse toeristen zijn er uiteraard überhaupt veel minder. De inkomstdaling kan wel erg verschillen per gemeente. De voornaamste oorzaak hiervan is dat het binnenlandse toerisme redelijk op peil is gebleven, zeker in landelijke gebieden waar veel ruimte is. Het effect treft grote steden daarom harder. Tot april is er op landelijk niveau al € 31 tot € 38 miljoen aan inkomsten misgelopen.

Andersson Elffers Felix

Van april tot en met juni verwachten gemeenten flinkere bedragen te missen: € 30 tot 60 miljoen

In de maanden na maart begroten veel gemeenten meer inkomsten uit toeristenbelasting. Afhankelijk van de mogelijkheden, zullen toeristen (ook uit eigen land) op vakantie gaan. De vraag is of dit al kan, wat de grote verschillen tussen het worst case en bestcasescenario verklaart. De steden, waar veel internationale toeristen en expats komen, verwachten zelfs in het bestcasescenario veel inkomsten mis te lopen. Zij verwachten dat de toestroom op z'n vroegst richting de zomer op gang komt. Voor de eerdergenoemde landelijke gemeenten die het vooral moeten hebben van binnenlandse toeristen, kan het effect zeker in het bestcasescenario beperkt blijven.

Het effect is in lijn met het beeld uit oktober

In zowel het eerste brede onderzoek als de latere actualisatie is de derving van inkomsten uit toeristenbelasting ook onderzocht. In de actualisatie is het negatieve effect voor geheel 2020 in het worstcasescenario op € 170 – 197 miljoen geraamd. De huidige inschatting sluit daar dus op aan: gemeenten verwachten nu ongeveer de helft te missen in het eerste halfjaar.

Effect 9 – Meer kosten promotionele activiteiten

Per saldo zijn er door gemeenten beperkt minder inkomsten gegenereerd, € 1,5 tot 2 miljoen

Economische promotie betreft activiteiten van gemeenten die de gemeente 'op de kaart zetten'. Normaliter gaat het om het promoten van evenementen. Deze zijn begin 2021 niet doorgegaan. Deze middelen zijn nu besteed om posters, flyers en ander drukwerk om de maatregelen van corona te verduidelijken waardoor deze middelen voor heel veel gemeenten gelijk lopen met de begroting. Wel zijn er ook activiteiten binnen dit effect die gemeenten geld opleveren. Amsterdam noemt bijvoorbeeld het aanbieden van welkomsservices aan internationale nieuwkomers. Deze service genereert door de coronacrisis minder inkomsten.

In het tweede kwartaal zet dit naar verwachting verder door

Als er straks meer mogelijk is, zullen gemeenten de (extra) middelen gebruiken om bezoekers weer naar de stad te bewegen. Indien de situatie dit nog niet toelaat, zullen de activiteiten zich richting op de communicatie over corona richting bezoekers.

4.5 Verantwoording

Financieel effect Verantwoording (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 10 – Extra kosten accountant en juristen	Bestcasescenario	1,4 – 1,8	1,5 – 1,8	2,9 – 3,6
	Worstcasescenario		2,5 – 3,2	4,0 – 5,0

Effect 10 – Extra accountant- en juristenkosten

Veel accountants hebben extra kosten voor de jaarrekeningcontrole, maximaal € 2 miljoen

Doordat voor de jaarrekeningcontrole van 2020 accountants extra werkzaamheden uitvoeren voor de controle op de rechtmatigheid, stijgen de kosten. Dit heeft te maken met de vele steunregelingen die in het leven zijn geroepen, waarvoor gecontroleerd moet worden of de steun rechtmatig verleend is. Enkele gemeenten hebben vaste prijsafspraken gemaakt, waardoor dit effect voor hen niet geldt. Daarnaast worden er soms kosten voor juridische

Andersson Elffers Felix

ondersteuning gemaakt, met name voor handhaving. Er wordt bijvoorbeeld onderzocht wat is toegestaan in de noodverordening van de veiligheidsregio.

Tot in de zomer, lopen deze kosten alsmaar verder op tot maximaal € 3 miljoen

In het bestcasescenario blijven de huidige meerkosten in hetzelfde tempo oplopen (daarbij wordt het verwachte jaarlijkse effect gelijkmatig uitgesmeerd over de kwartalen, omdat de kosten lastig toe te rekenen zijn aan één kwartaal). In het worstcasescenario zullen de steunmaatregelen langer van kracht blijven en loopt het bedrag aan meerkosten dus sneller op.

4.6 Openbare ruimte

Financieel effect Openbare ruimte (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 11 – Extra uitgaven handhaven openbare orde	Bestcasescenario		16,3 – 19,9	28,8 – 35,1
	Worstcasescenario	12,4 – 15,2	16,0 – 19,6	28,4 – 34,8
Effect 12 – Extra uitgaven extra verkeersmaatregelen	Bestcasescenario		1,1 – 2,7	1,9 – 3,7
	Worstcasescenario	0,8 – 1,0	1,2 – 1,4	2,0 – 2,4
Effect 13 – Extra uitgaven aanpassingen openbaar groen	Bestcasescenario		0,0 – 0,2	0,1 – 0,4
	Worstcasescenario	0,0 – 0,2	0,2 – 0,4	0,2 – 0,5

Effect 11 – Extra uitgaven voor handhaven van de openbare orde

Tot april zijn er in handhaving van de openbare ruimte € 12 tot € 15 miljoen extra kosten

Er zijn door gemeenten ook begin 2021 extra handhavingskosten gemaakt voor de inzet van extra boa's. In de kleinere gemeenten is de percentuele stijging hiervan relatief hoog: in deze gemeenten zijn in verhouding met grotere gemeenten weinig boa's, dus de kosten van één extra boa is relatief groot. Andere gemeenten geven aan geschoven te hebben met taken van boa's, en daarom geen extra kosten te hebben gemaakt. Ook is de extra capaciteit niet altijd te vinden in de markt.

Bij versoepeling van de maatregelen, verwachten gemeenten een lichte toename van kosten

Gemeenten kijken verschillend aan tegen de gevolgen in het bestcasescenario. Sommige gemeenten verwachten de extra inhuur weer af te kunnen bouwen. Andere gemeenten verwachten juist meer te moeten gaan handhaven als mensen weer meer mogelijkheden krijgen. Gemiddeld genomen zijn in het worstcasescenario de kosten daarom lager dan in het bestcasescenario. Ook krijgen gemeenten er in het tweede kwartaal een aantal taken bij, zoals handhaven op de quarantaineplicht voor mensen uit hoog-risicogebieden en op test- en vaccinatiebewijzen bij evenementen. Ons beeld is dat hier niet tot beperkt rekening mee gehouden is in de schattingen voor het tweede kwartaal.

Effect 12 – Extra uitgaven door extra verkeersmaatregelen

Er zijn vrijwel geen extra kosten gemaakt voor de inzet van extra verkeersmaatregelen in Q1 2021

In 2020 zijn de extra verkeersborden en dergelijke al aangeschaft, waarbij het ook niet om noemenswaardige bedragen gaat. Een enkele gemeente zet structureel verkeersregelaars in om het (wandel)verkeer in goede banen te leiden. De meerkosten zijn echter beperkt.

Andersson Elffers Felix

In het tweede kwartaal voorzien gemeenten extra kosten in lijn met de realisatie

In de lentemaanden zullen meer mensen erop uit trekken om te recreëren waardoor gemeenten een toename van dit bedrag verwachten. Ook hier geldt dat versoepelingen er waarschijnlijk eerst toe leiden dat de kosten toenemen, omdat er aanpassingen gedaan moeten worden.

Effect 13 – Extra uitgaven voor aanpassingen openbaar groen

De aanpassingen zijn gedaan, er spelen enkel kosten voor vervanging van personeel in Q1 en Q2

Vrijwel alle gemeenten geven aan geen extra kosten te maken voor aanpassingen aan openbaar groen. Ze doen soms wel aanpassingen maar dit gebeurt allemaal binnen de begroting. De meeste kosten voor aanpassingen zijn in 2020 al gerealiseerd. Slechts een enkele gemeente meldt dat er vervanging van personeel nodig is, vanwege ziekte.

4.7 Steun aan ondernemers

Financieel effect Steun aan ondernemers (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 14 – Financiële steun aan ondernemers	Bestcasescenario	3,2 – 4,5	3,4 – 5,5	6,5 – 10,0
	Worstcasescenario		3,4 – 5,7	6,5 – 10,2

Effect 14 – Financiële steun aan ondernemers

Sommige gemeenten kiezen ervoor steun te bieden aan ondernemers

De belangrijkste compensatie voor ondernemers verloopt via landelijke regelingen. Veel gemeenten hebben daar (nog) geen tot zeer beperkt financiële ondersteuning bovenop gezet. Toch groeit het aantal gemeenten dat dit wel doet, ten opzichte van vorig jaar. Er worden steunfondsen opgezet voor ondernemers en in enkele gevallen huur kwijtgescholden. Met deze steunmaatregelen proberen gemeenten het centrum een impuls te geven, om leegstand en verdere economische achteruitgang te voorkomen.

Deze steun zetten deze gemeenten door, onafhankelijk van het scenario in het tweede kwartaal

Veel tegemoetkomingen zijn al door het college goedgekeurd. Dit betekent dat de meeste van de betreffende gemeenten ervoor kiezen de steun voor 2021 te spreiden over de verschillende kwartalen. De kosten worden in het tweede kwartaal iets hoger ingeschat.

4.8 Onderwijs

Financieel effect Onderwijs (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 15 – Extra uitgaven onderwijshuisvesting	Bestcasescenario		n.s.	n.s.
	Worstcasescenario	n.s.	n.s.	n.s.
Effect 16 – Verandering uitgaven leerlingenvervoer	Bestcasescenario (besparing)		- 0,7 / - 1,4	- 2,7 / - 4,1
	Worstcasescenario (besparing)	- 2,0 / - 2,7	- 2,2 / - 3,5	- 4,3 / - 6,2
Effect 17 – Extra uitgaven onderwijsbeleid	Bestcasescenario		1,8 – 2,0	3,7 – 4,7
	Worstcasescenario	1,9 - 2,6	1,8 – 2,6	3,7 – 5,2

Effect 15 – Extra uitgaven onderwijshuisvesting

Het financiële effect van corona op onderwijshuisvesting is het eerste halfjaar nagenoeg nihil

Alle gemeenten geven aan geen extra uitgaven te hebben gedaan of verwachten in het eerste halfjaar van 2021 voor onderwijshuisvesting. Indien scholen aanpassingen willen of moeten maken om veilig onderwijs te kunnen geven, zijn deze in eerste instantie voor eigen rekening.

Effect 16 – Verandering uitgaven leerlingenvervoer

Op leerlingenvervoer is een besparing zichtbaar tussen de € 2 en € 3 miljoen in Q1 2021

Het leerlingenvervoer is door de gemeenten in de regel gewoon doorbetaald. Sommige gemeenten geven aan 80% van de gebruikelijke vergoeding te hebben uitbetaald en daarom in de realisatie in veel gevallen 20% kunnen besparen. Enkele gemeenten geven juist aan extra kosten te hebben gemaakt door het in acht nemen van de coronamaatregelen (zoals vaker rijden, beschermingsmaatregelen).

Deze besparingen zetten zich in meer of mindere mate door in het tweede kwartaal

In het worstcasescenario verandert er volgens de meeste gemeenten niets ten opzichte van het eerste kwartaal. In het bestcasescenario nemen de vervoerstromen weer toe en neemt daardoor de besparing fors af.

Effect 17 – Extra uitgaven onderwijsbeleid

Extra uitgaven in het kader van onderwijsbeleid hebben tot april ongeveer € 2 miljoen gekost

Enkele gemeenten geven aan extra kosten te maken in het kader van onderwijsbeleid. Dit betreft het voorzien van kinderen uit kwetsbare gezinnen van digitale middelen zoals laptops, zodat zij ook thuis onderwijs konden blijven volgen. Ook zijn er gemeenten die extra personeel inhuren voor extra leerplicht-controles, omdat leerlingen niet bij de les verschenen. Daarnaast worden er ook extra (bij)lessen vergoed door gemeenten, voor leerlingen die een achterstand hebben opgelopen tijdens de sluiting van de scholen.

Dit bedrag zal in grote lijnen ook nodig zijn in het tweede kwartaal van 2021

In de prognose verwachten sommige gemeenten soortgelijke kosten te maken als in het eerste kwartaal, vrijwel onafhankelijk van het scenario.

4.9 Sport

Financieel effect Sport (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 18 – Extra uitgaven sport	Bestcasescenario	32,4 – 39,6	17,1 – 20,9	49,5 – 60,5
	Worstcasescenario		26,3 – 32,1	58,7 – 71,8

Effect 18 – Extra uitgaven sport

Gemeenten hebben in Q1 € 32 tot 40 miljoen extra kosten gemaakt voor sport

Iedere gemeente ervaart een financieel effect van minder sportinkomsten en extra sportuitgaven. Dit effect geldt in relatief dezelfde mate voor zowel kleine, middelgrote, grote en G4-gemeenten. Inkomstenderving is vaak het gevolg van kwijtschelding van huur of gemiste inkomsten van sportkantines of zwembaden en tellen we hier mee als uitgaven. Daarnaast zijn er nog extra uitgaven als gevolg van extra subsidies of steunfondsen.

Zeker in het worstcasescenario blijven deze extra lasten de verwachting van gemeenten

Ook in het bestcasescenario zet dit financiële effect door. Sportclubs en -verenigingen en zwembaden zullen beperkingen blijven kennen en zijn niet in de mogelijkheid om op volle kracht te opereren. In het worstcasescenario zullen sportclubs en zwembaden gesloten zijn. Dit zal een groot financieel effect hebben. Politieke besluitvorming over het daadwerkelijk kwijtschelden van huur of extra steunmaatregelen maken voorspellingen enigszins onzeker, maar gemeenten gaan er vaak toch van uit dat er extra lasten zullen ontstaan.

4.10 Cultuur

Financieel effect Cultuur (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 19 – Extra uitgaven cultuurpodia	Bestcasescenario	31,2 – 38,1	32,4 – 39,5	63,6 – 77,7
	Worstcasescenario		41,0 – 50,1	72,2 – 88,3
Effect 20 – Extra uitgaven musea	Bestcasescenario	10,7 – 13,0	9,5 – 11,6	20,1 – 24,6
	Worstcasescenario		11,8 – 14,5	22,5 – 27,5
Effect 21 – Extra uitgaven bibliotheken	Bestcasescenario	1,0 – 1,0	1,0 – 1,0	1,9 – 1,9
	Worstcasescenario		1,0 – 1,0	1,9 – 1,9
Effect 22 – Extra uitgaven lokale media	Bestcasescenario	0,5 – 0,5	0,5 – 0,5	1,0 – 1,0
	Worstcasescenario		0,5 – 0,5	1,0 – 1,0

Effect 19 – Extra uitgaven cultuurpodia

Door sluitingen van cultuurpodia zijn naar verwachting € 32 - 38 miljoen extra kosten gemaakt

De cultuursector is door corona hard geraakt. Gemeenten lijken coulant te zijn over de inzet van de middelen uit lopende subsidies, maar omdat er geen inkomsten waren is meer nodig. Veel cultuurinstellingen hebben hun eigen vermogen in 2020 al ingezet. De huur van cultuurpodia en -verenigingen is daarom in veel gemeenten kwijtgescholden. Er zijn tevens steunfondsen in het leven geroepen om cultuurinstellingen boven water te houden. Waar

Andersson Elffers Felix

vorig jaar nog subsidies konden worden doorgezet, zelfs wanneer de tegenprestaties niet werden geleverd, is dit in 2021 in mindere mate een mogelijkheid.

In het tweede kwartaal voorzien gemeenten zelfs een mogelijk stijging naar € 50 miljoen

In het bestcasescenario zal er minder geld nodig zijn om cultuurpodia te ondersteunen, omdat er binnen de maatregelen mogelijkheden zijn om activiteiten te organiseren. Inkomsten uit entreegelden zullen dan weer enigszins kunnen herstellen, maar zeker nog niet tot het gewenste niveau. In het worstcasescenario neemt het effect zelfs verder toe, gezien het seizoenspatroon.

Culturele instellingen ontvangen compensatie vanuit meerdere hoeken en gemeenten wachten nog met het uitgeven

Cultuurinstellingen ontvangen niet alleen compensatie vanuit de gemeenten. Ook via bijvoorbeeld fondsen, de NOW-regeling en de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)-regeling ontvangen cultuurinstellingen steun. Daarom is het effect dat gemeenten opgeven niet te lezen als totale schade voor de cultuursector. Bovendien geven veel gemeenten aan te wachten op compensatie voordat zij steun zouden toezeggen aan cultuurinstellingen. Afhankelijk van verdere besluiten, bijvoorbeeld ook door colleges en gemeenteraden, kan het bedrag nog oplopen.

Effect 20 – Extra uitgaven musea

Gemeenten schatten ook € 11 - 13 miljoen aan extra lasten te hebben voor musea

Ook de musea zijn gesloten geweest in het eerste kwartaal van 2021 en bevinden zich daarom in een vergelijkbare situatie met de rest van het cultuurveld. Musea hebben vrijwel geen inkomsten. Om musea te steunen, geven gemeenten aan huur te hebben kwijtgescholden. Bovendien geven alle gemeenten aan de toegekende subsidie hoe dan ook niet terug te vorderen, ook niet als er niet aan de voorwaarden voldaan wordt.

Eventuele versoepelingen zijn nodig om het tij te keren voor musea in het tweede kwartaal

Zolang de musea gesloten blijven, blijft het effect zich op eenzelfde manier voordoen. In het bestcasescenario vallen de extra lasten uiteraard lager uit, omdat de verwachting is dat bezoekersaantallen dan weer redelijk snel aantrekken. Maar nog altijd tegen een beperkte bezetting. De verwachting is daarom dat ook in het tweede kwartaal nog beroep wordt gedaan op steun van de gemeente.

Effect 21 – Extra uitgaven bibliotheken

Gemeenten rapporteren zeer beperkte extra lasten voor bibliotheken

Gemeenten schatten de extra steun die zij aan bibliotheken moeten verlenen erg laag in. Bibliotheken ontvangen voornamelijk inkomsten uit subsidies en lidmaatschappen. Daarin is nog geen afnemende trend zichtbaar. Hierdoor is het financiële effect dat zij ondervinden door de coronacrisis relatief beperkt vergeleken met culturele instellingen en musea.

Effect 22 – Extra uitgaven lokale media

Vooraf kleine gemeenten melden extra uitgaven om lokale media te ondersteunen

Gemeenten geven aan dat lokale media te maken krijgen met dalende inkomsten, voornamelijk door teruglopende advertentie-inkomsten. Vooral in kleine gemeenten wordt er voor gekozen om deze lokale media te ondersteunen in de vorm van subsidie of inkoop van

advertenties. Ook geven gemeenten aan dat er voor 2020 en 2021 al compensatie plaatsvindt buiten de gemeente om, waarmee lokale media uitkomen.

4.11 Welzijn en inkomensregelingen

Financieel effect Welzijn en inkomen (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 23 – Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	Bestcasescenario	13,5 – 16,4	15,8 – 19,3	29,2 – 35,7
	Worstcasescenario		20,4 – 25,0	33,9 – 41,4
Effect 24 – Extra lasten BUIG en (bijzondere) bijstand	Bestcasescenario	59,9 – 73,2	66,2 – 80,9	126,1 – 154,1
	Worstcasescenario		85,8 – 104,9	145,7 – 178,1
Effect 25 – Minder inkomsten kwijtschelding gemeentelijke belastingen	Bestcasescenario		n.s.	n.s.
	Worstcasescenario		n.s.	n.s.
Effect 26 – Extra uitgaven schuldhulpverlening	Bestcasescenario		n.s.	n.s.
	Worstcasescenario		n.s.	n.s.

Effect 23 – Extra uitgaven buurt- en clubhuizen

Een deel van de gemeenten maakt extra uitgaven voor steun aan buurt- en clubhuizen van € 14 tot 16 miljoen in het eerste kwartaal

Gemeenten melden extra steun te bieden aan de buurt- en clubhuizen de coronacrisis. Deels omdat er minder inkomsten binnenkomen uit bijvoorbeeld consumpties in de horeca en zaalverhuur. En deels omdat ze huur kwijtschelden.

En verwachten dit in het tweede kwartaal zelfs iets meer te moeten doen

Het beeld blijft de komende maanden vergelijkbaar: de inkomsten voor deze huizen uit consumpties in de horeca en zaalverhuur blijft nihil tot beperkt. Gezien het mooiere weer de komende maanden, met meer naar verwachting meer inkomsten, neemt dit verlies sterker toe. Veel gemeenten geven aan hiervoor compensatie te bieden.

Effect 24 – Extra lasten BUIG en (bijzondere) bijstand

Gemeenten ervaren verschillende financiële effecten voor de (bijzondere) bijstand in Q1, met een totaal van € 60 – 73 miljoen

In de onderzoeken vorig jaar was extra lasten met betrekking tot (bijzondere) bijstand e van de grootste financiële effecten. De grote toestroom in het aantal bijstandsuitkeringen is tot op heden uitgebleven. De werkloosheid is laag en inwoners maken eerst gebruik van de WW bij het UWV of van de steunmaatregelen van het Rijk . Wel bestaan er behoorlijke verschillen in de financiële effecten die gemeenten rapporteren over de (bijzondere) bijstand. Enkele gemeenten melden een duidelijke stijging in het aantal bijstandsuitkeringen, met name in de G4 en kleine (toeristische) gemeenten. De meeste gemeenten zien deze stijging tot nu toe nog helemaal niet of heel beperkt. Dit wijten de gemeenten aan de steunmaatregelen van het Rijk, waardoor faillissementen uitblijven en daardoor ook weinig mensen hun baan verliezen.

Andersson Elffers Felix

Toch is de verwachting dat de extra kosten bij meer gemeenten vallen in het tweede kwartaal

Een aantal gemeenten verwacht dat het effect ook in het tweede kwartaal (grotendeels) uitblijft. Hun redenatie is hetzelfde als voor het eerste kwartaal: de steunmaatregelen blijven nog een tijd gelden en daardoor zal het aantal faillissementen en werklozen niet snel stijgen. Toch zijn er ook gemeenten die verwachten dat de kosten voor de bijstand zullen toenemen in het tweede kwartaal, met name als de maatregelen niet worden versoepeld. Zij denken dat zelfs met de steunmaatregelen banen verloren gaan, en inwoners in de bijstand terecht komen.

Op basis van de dieptestudies verwacht AEF dat dit effect zich later zal voordoen dan Q2

Alle gemeenten verwachten een stijging van het aantal uitkeringsgerechtigden. De vraag is vooral: wanneer gaat dit effect zich voordoen? Gemeenten zijn geneigd in te schatten dat het effect zich snel voordoet. Dit zagen we ook in de vorige onderzoeken. In 2020 werd het effect van extra bijstand nog geschat op ca. € 0,5 miljard. Dit effect is tot nu toe uitgebleven. Tijdens de dieptestudies hadden we als onderzoekers de kans om door te vragen, en kwamen we er samen met gemeenten op uit dat het effect ook in Q1 en Q2 2021 waarschijnlijk grotendeels zou uitblijven. In de uitvraag hadden we deze kans niet. Het effect is daardoor naar boven bijgesteld. Hoewel we het met de gemeenten eens zijn dat er een financieel effect zal optreden door stijgende kosten voor de (bijzondere) bijstand, denken we echter wel dat dit effect in de eerste twee kwartalen niet zo hoog ligt als gepresenteerd in dit rapport.

Effect 25 – Minder inkomsten door kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Het effect van het kwijtschelden van gemeentelijke belasting is op dit moment zeer beperkt

Tot op heden en voor de komende maanden geven de gemeenten aan nog geen inkomsten mis te lopen op gemeentelijke belastingen. Een enkele gemeente geeft aan op termijn mogelijk de afvalstoffenheffing en rioolheffing kwijt te schelden. Deze kwijtschelding gaat gepaard met de verwachting van de gemeenten dat er meer beroep gedaan gaat worden op de bijstand: omdat de economische situatie van inwoners verslechtert doen aansluitend ook meer inwoners beroep op het kwijtschelden van gemeentelijke belastingen zoals afvalstof-, en rioolheffing.

Effect 26 – Extra uitgaven schuldhulpverlening

Er is nog geen groei te zien in de schuldhulpverlening begin 2021

De coronacrisis heeft grote impact op de financiële situatie van een groot aantal Nederlanders. In veel gemeenten is er desondanks nog geen tot een zeer beperkte stijging in het aantal inwoners dat gebruik maakt van schuldhulpverlening. Het effect op de schuldhulpverlening is vooralsnog niet significant.

4.12 Participatie

Financieel effect Participatie (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 27 – Extra uitgaven SW-bedrijven	Bestcasescenario		28,7 – 35,1	60,2 – 73,6
	Worstcasescenario	31,6 – 38,6	36,8 – 45,0	68,4 – 83,6
Effect 28 – Extra uitgaven doelgroepenvervoer	Bestcasescenario		-/- 2,6	-/- 5,9
	(besparing)	-/- 3,4	- 3,1	- 7,3
	Worstcasescenario	- 4,1	-/- 3,2	- 6,5
	(besparing)		- 3,9	- 8,0
Effect 29 – Extra uitgaven re-integratie	Bestcasescenario		n.s.	n.s.
	Worstcasescenario	n.s.	n.s.	n.s.

Effect 27 – Extra uitgaven door ondersteuning SW-bedrijven

Ook begin 2021 geven gemeenten SW-bedrijven extra steun, voor zo'n € 32 - 39 miljoen

Een redelijk aantal gemeenten signaleert nog steeds financiële effecten bij sociaal werk bedrijven. Dit effect kent verschillende oorzaken. Ten eerste hebben de bedrijven door de lockdown gedeeltelijk tot volledig stil gelegen, waardoor een enorm omzetverlies optrad. Verder is het ziekteverzuim hoog, wat logisch is gezien de kwetsbare doelgroep. Dit kan leiden tot verminderde productie. Bovendien is de vraag voor een aantal bedrijven teruggelopen, waardoor de afzet is gedaald. Daarnaast geeft een aantal gemeenten aan dat de kosten ook stijgen. Om te kunnen voldoen aan de coronamaatregelen zijn beschermingsmiddelen en dergelijke ingekocht. Er zijn overigens ook gemeenten die geen effect zien voor de SW-bedrijven.

Dit effect wordt bij SW-bedrijven ook in het tweede kwartaal van 2021 verwacht

De productie zal in een bestcasescenario bij veel SW-bedrijven weer verder worden opgeschoefd, maar het herstel verloopt langzaam. Het oude productieniveau en de mate van detachering, die de omzet bepalen, zal niet snel behaald worden. Gemeenten schatten daarom, zelfs in het bestcasescenario, dat zij nog steeds flink moeten bijdragen om de SW-bedrijven overeind te houden. Het worstcasescenario is vergelijkbaar met Q1 van 2021.

Effect 28 – Extra uitgaven doelgroepenvervoer

Er wordt maximaal € 4 miljoen per kwartaal bespaard op het doelgroepenvervoer

De meeste gemeenten werken met vaste afspraken rondom het doelgroepenvervoer en melden geen extra uitgaven. Enkele gemeenten melden relatief beperkte extra inzet. In enkele gevallen zijn er minder uitgaven, doordat er afspraken zijn gemaakt over een omzetgarantie die lager ligt dan de begroting die niet volledig wordt uitgeput.

Effect 29 – Extra uitgaven re-integratie

Naast de steun aan SW-bedrijven, zijn er geen substantiële extra kosten voor re-integratie

Gemeenten geven aan zeer beperkt extra kosten te maken voor re-integratietrajecten. Dit is logisch, gezien het effect op de bijstand ook grotendeels uitblijft. Een deel van de steun loopt bovendien al via de SW-bedrijven, daarnaast is in veel gemeenten de verhoogde instroom nog

niet zichtbaar. Richting het vervolg van 2021 is het aantal logischerwijs, net als bij de bijstand, sterk afhankelijk van de economische ontwikkelingen in Nederland.

4.13 Sociaal domein

Financieel effect Sociaal domein (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 30 – Extra apparaatskosten Sociaal Domein	Bestcasescenario	7,1 – 7,1	7,1 – 8,0	14,1 – 15,0
	Worstcasescenario		7,1 – 10,0	14,1 – 17,0

Effect 30 – Extra apparaatskosten Sociaal Domein

Gemeenten maken beperkt extra apparaatskosten in het Sociaal Domein, zo'n € 7 miljoen

De extra programmagelden binnen het sociaal domein worden in dit onderzoek niet meegenomen. Extra compensatie voor aanbieders van Wmo- en jeugdzorg is bijvoorbeeld niet onderzocht. Die worden elders in beeld gebracht.

Wel hebben we gemeenten gevraagd of zij extra apparaatskosten maken. Gemeenten hebben zelfs zonder de effecten van corona al te maken met een hoge druk op het sociaal domein. Sommige gemeenten geven aan dat corona dit verergert. Bovendien moet er gezocht worden naar alternatieve wijzen van zorginzet om zorg te kunnen bieden met de geldende coronamaatregelen. Extra apparaatskosten worden bijvoorbeeld gemaakt voor extra inzet in de backoffice en/of extra formatie bij het Jongerenloket.

In het tweede kwartaal zou dit nog kunnen stijgen richting de € 10 miljoen

Gemeenten verwachten dat dit effect redelijk constant blijft in het tweede kwartaal. Zelfs in het bestcasescenario zullen veel basismaatregelen blijven gelden.

4.14 Afval

Financieel effect Afval (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 31 – Extra uitgaven afvalinzameling	Bestcasescenario	16,4 – 20,1	15,1 – 18,4	31,5 – 38,5
	Worstcasescenario		17,2 – 20,1	33,6 – 41,1

Effect 31 – Extra uitgaven afvalinzameling

Extra uitgaven aan afvalinzameling worden t/m maart op € 16 - 20 miljoen geraamd

Alle gemeenten geven aan extra kosten te ervaren op afvalinzameling. Enkele gemeenten melden daarnaast ook dat zij inkomsten hebben gemist. De extra kosten worden veroorzaakt doordat gemeenten meer afval moeten verwerken. Toen de coronacrisis vorig jaar uitbrak merkten de milieustraten een enorme piek. Hoewel dit nu niet meer aan de orde is, merken gemeenten wel dat er structureel meer afval wordt geproduceerd. Dit hangt waarschijnlijk samen met het thuiswerken. Voor dit afval moeten gemeente extra verwerkingskosten betalen. Ook hebben veel gemeenten kosten gemaakt om de werkzaamheden op een veilige manier te kunnen laten verlopen in de milieustraten, door bijvoorbeeld persoonlijke

Andersson Elffers Felix

beschermingsmiddelen in te kopen en extra voertuigen en materiaal in te zetten. Hoewel er meer particulier afval binnenkwam, melden enkele gemeenten juist inkomsten te missen omdat er minder bedrijfsafval werd ingezameld. Dit had tot gevolg dat deze gemeenten juist inkomsten misliepen.

Voor Q2 zien gemeenten vergelijkbare extra kosten

Gemeenten geven aan dat sinds de eerste piek, het afvalniveau redelijk constant is gebleven. De lasten in het tweede kwartaal zijn daarom redelijk gelijk aan het eerste kwartaal. In een worstcasescenario verwachten gemeenten dat de kosten iets hoger liggen dan in het bestcasescenario.

Gemeenten schatten het effect hoger in dan in oktober 2020

In oktober is het financiële effect van extra kosten voor afvalinzameling ook onderzocht. In oktober werd het effect geraamd op € 34 tot 37 miljoen voor het hele jaar 2020. Dit is beduidend lager dan het geraamde effect nu, aangezien vergelijkbare effecten nu worden verwacht in het eerste halfjaar. Dit verschil lijkt vooral verklaard te kunnen worden door beter inzicht in de cijfers. Waar het effect eerst nog als tijdelijk beschouwd kon worden, is nu duidelijk dat een structureel effect optreedt.

4.15 Uitvaarten

Financieel effect Uitvaarten (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 32 – Extra uitgaven uitvaarten	Bestcasescenario		0,5 – 0,6	1,0 – 1,2
	Worstcasescenario	0,5 – 0,6	0,5 – 0,6	1,1 – 1,2

Effect 32 – Extra uitgaven uitvaarten

Gemeenten geven aan weinig extra kosten te hebben aan uitvaarten

Uitvaarten vinden tijdens de coronacrisis anders plaats. Er mogen bijvoorbeeld maar een maximaal aantal personen aanwezig zijn en zij moeten uiteraard 1,5 meter afstand houden. De uitvaart wordt in de regel beperkt tot de dienst; zonder receptie. Gemeenten met een gemeentelijke begraafplaats en/of crematorium merken hierdoor een daling in de kosten en inkomsten. Netto ervaren de gemeente hierdoor een beperkt negatief financieel effect.

Ook in Q2 zal er sprake zijn van een beperkt negatief financieel effect

Ook in Q2 verwachten gemeenten dat er sprake is van een inkomstenderving, welke hoger is dan de kostendaling. Zelfs in het bestcasescenario zal de situatie niet snel teruggaan naar normaal. Daarom verwachten gemeenten ook in de zomer nog weinig inkomsten zullen worden behaald door verhuur van de aula, koffiekamer en het verzorgen van catering. Ook daarna voorkomen de basisregels, zoals het behouden van 1,5 meter afstand, dat inkomsten uit uitvaarten weer snel op het oude niveau zitten. In het worstcasescenario zet de daling van inkomsten langer door.

4.16 Gebiedsexploitatie

Financieel effect Gebiedsexploitatie (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 33 – Lasten door gebiedsexploitatie	Bestcasescenario		n.s.	n.s.
	Worstcasescenario	n.s.	n.s.	n.s.

Effect 33 – Lasten door gebiedsexploitatie

Gemeenten melden nog geen effect op rentelasten door de uitstel van gebiedsexploitatie

Vorig jaar zagen de gemeenten nog geen effect op de gebiedsexploitatie. De verwachting was dat door corona projecten vertraging op konden lopen, waardoor extra rentelasten ontstaan op leningen en/of onverkochte grond of vastgoed. Ook dit jaar merken gemeenten hier weinig tot niets van.

Ook in het tweede kwartaal verwachten gemeenten geen extra kosten.

Zowel in het bestcase- als worstcasescenario verwachten gemeenten geen effect.

4.17 Deelnemingen

Financieel effect Deelnemingen (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 34 – Minder winst uit eigen bedrijven	Bestcasescenario		12,6 – 15,4	28,5 – 34,9
	Worstcasescenario	15,9 – 19,4	16,2 – 19,8	32,1 – 39,3

Effect 34 – Minder winst uit eigen bedrijven

Gemeenten ondervinden niet alleen directe gevolgen van de coronacrisis, maar ook indirecte. Een aantal gemeenten in Nederland is (deels) eigenaar van een deelneming. Voorbeelden zijn gemeenten die aandeelhouder zijn van voetbalstadia, havens en nutsbedrijven. Omdat deze bedrijven in vele gevallen getroffen worden door de coronacrisis ondervinden, heeft dit ook nadelige effecten voor de gemeenten.

Vooraf grote gemeenten ondervinden een negatief effect, dat wordt geraamd op € 16 - 19 miljoen

Een beperkt aantal gemeenten in onze dieptestudie en uitvraag geeft aan een eigen deelneming te bezitten. Op basis van de effecten die zij verwachten, schatten wij het macro-effect op € 16 tot 19 miljoen. Er zijn daardoor wel grote verschillen in hoeverre gemeenten hierdoor geraakt worden. De effecten zijn met name zichtbaar bij G4-gemeenten, en in mindere mate andere grote gemeenten. Bij kleine en middelgrote gemeenten is het effect dat zij ondervinden vele malen kleiner. Bij de G4-gemeenten zijn de OV-bedrijven grote kostenposten. De extra lasten die hieruit voortkomen worden momenteel reeds gecompenseerd met de Beschikbaarheidsvergoeding. Het gaat om een klein aantal gemeenten waarbij naast de OV-bedrijven nog significante verliezen worden gemaakt. Dit betreft bijvoorbeeld Schiphol voor de gemeente Amsterdam en Rotterdam.

Het beeld verandert nauwelijks in het tweede kwartaal

De bovengenoemde gemeenten verwachten ook in het tweede kwartaal een negatief financieel effect. Dit is erg vergelijkbaar met de inschattingen voor het eerste kwartaal. Zelfs

Andersson Elffers Felix

wanneer versoepelingen worden doorgevoerd, verwachten gemeenten dat het herstel nog wel even duurt. In het bestcasescenario neemt het effect daarom slechts in beperkte mate af.

4.18 Leges

Financieel effect Gebiedsexploitatie (x € 1.000.000)				
	Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
Effect 35 – Lagere retributies en leges	Bestcasescenario	9,5 - 11,6	8,7 - 10,7	18,2 – 22,3
	Worstcasescenario		10,9 - 13,3	20,4 – 24,9

Effect 35 – Lagere retributies en leges

Gemeenten missen ook inkomsten voor retributies en leges. Bij dit effect zijn, net als in de vorige onderzoeken, niet alle leges meegenomen. De afvalstof-, en rioolheffing werd genoemd in het kader van effect 6G (kwijschelden gemeentelijke belastingen). De leges die hier onder vallen zijn: marktgelden, leges voor (grote) evenementen zoals kermissen en festivals, omgevingsvergunning en leges uit burgerzaken zoals huwelijken en paspoorten.

Gemeenten verwachten tot april circa € 11 miljoen aan inkomsten uit leges te missen

Alle gemeenten geven aan inkomsten te missen uit leges. De meest genoemde zijn derving van marktgelden, derving van inkomsten uit leges voor evenementen (zoals kermissen) en inkomsten uit burgerzakenleges. De bouwleges blijven vooralsnog overal goed op peil. In sommige gemeenten worden zelfs extra inkomsten gegenereerd door de toename in bouwleges, wat het nadelige financiële effect enigszins drukt.

Gemeenten verwachten geen grote veranderingen in het tweede kwartaal

Gemeenten verwachten niet dat het financiële effect sterk zal veranderen in het tweede kwartaal. In het bestcasescenario daalt het effect licht en in het worstcasescenario stijgt het licht. De stijging dan wel daling is hangt af of evenementen doorgang kunnen vinden. Omdat de meeste evenementen na juni plaatsvinden, zal het verschil tussen het best- en worstcasescenario in het tweede halfjaar pas echt duidelijk worden.

Gemeenten schatten het effect in 2021 beduidend lager in dan in 2020

In het onderzoek in oktober zijn de lagere inkomsten op leges en retributies ook onderzocht. Toen is het effect geraamd op € 55 – 64 voor geheel 2020. Het effect ligt in het eerste halfjaar van 2021 lager. Dit kent verschillende oorzaken. Ten eerste worden de meeste leges binnengehaald in de zomermaanden, door evenementen en dergelijke, welke grotendeels nog niet zichtbaar zijn in de cijfers voor 2021. Daarnaast geven gemeenten aan dat de bouwleges op peil zijn gebleven of juist zijn gestegen, wat het negatieve effect uit andere leges deels compenseert.

5 Effecten voor de langere termijn

Bijna alle gemeenten in ons onderzoek verwachten dat de coronacrisis gevolgen meebrengt voor de langere termijn, hier gedefinieerd als zijnde vanaf de tweede helft van 2021. Een aantal verwachtingen worden breed gedeeld, en vallen samen onder drie kernpunten.

1. De druk op het sociaal domein en inkomensregelingen zal toenemen

Hoewel een tekort op het sociaal domein ook vóór de pandemie bij gemeenten een bekend fenomeen was, verwachten veel gemeenten dat de druk op het sociaal domein door de coronacrisis nog verder toeneemt. Tijdens de crisis hebben met name ondernemers, jongeren en kwetsbare mensen harde klappen gekregen. In een somber scenario zal er met name onder deze groepen een toename van psychische problematiek zijn, en zal er daardoor ook meer (jeugd)zorg nodig zijn. Daarnaast verwachten veel gemeenten, in lijn met recente ramingen van het CPB, dat de werkloosheid verder zal stijgen en daarmee ook het aantal bijstandsgerechtigden zal opdrijven⁵. Ook de aanspraak op schuldhulpverlening zal hierdoor oplopen. Gemeenten verwachten dat de timing van deze golf aan werkloosheid zal samenvallen met het einde van de TOZO en NOW-regelingen vanuit het Rijk.

2. De toekomst van ondernemers en de aantrekkelijkheid van de binnenstad lopen risico

Voor ondernemers in de horeca en winkeliers is deze crisis ongekend zwaar. De verwachting vanuit de meeste gemeenten is dat er, ondanks de huidige steun vanuit Rijk en gemeenten, op middellange termijn zaken zullen verdwijnen uit het straatbeeld. Dit schaadt de inkomsten uit OZB, zowel door de waardedaling van commerciële panden als door de toename aan dubieuze debiteuren. Ook vermindert het inkomsten uit parkeren, toeristenbelasting en precariobelasting. Verder vermindert door de leegstand ook de aantrekkelijkheid van de binnenstad. Uit deze verwachting is bij een aantal gemeenten de wens ontstaan om de komende jaren een substantiële investering te doen in de binnenstad. Wel is dit voornemen logischerwijs alleen voorbehouden aan gemeenten die verwachten ook na de coronacrisis in goede financiële gezondheid te zijn.

3. Ook na de crisis blijven we meer thuiswerken

De verwachting dat ambtenaren meer dan voor de crisis gaan thuiswerken wordt breed gedeeld onder gemeenten. Ook wanneer de versoepelingen zijn doorgevoerd en iedereen weer naar kantoor mag, denken gemeenten dat thuiswerken onderdeel blijft van hun werkgeverschap. Dit betekent dat gemeenten structureel moeten investeren in digitalisering.

---

⁵ Bron: CPB, 2021 ([link](#))

Andersson Elffers Felix

Naast de aanschaf van laptops, softwarelicenties en dergelijke, verwachten gemeente ook structurele extra kosten voor ICT-ondersteuning en digitale beveiliging. Deze extra kosten worden naar verwachting (deels) gecompenseerd door lagere uitgaven aan de fysieke werkomgeving en een woon-werkverkeervergoeding. Mogelijk kunnen gemeente ook besparen op kantoorruimte, hoewel dit sterk afhankelijk is van bestaande contracten. Ook buiten het apparaat van de gemeente zelf zal men naar verwachting vaker thuiswerken. Dit heeft tot gevolg dat de nu al aanwezige verschuiving van kantoorafval naar huisafval structureel zal blijken. Ook zal er in het algemeen meer leegstand zijn van kantoren, niet alleen bij de gemeente zelf. Dit kan negatief zijn voor het toekomstperspectief van bestaande kantoorgebieden, maar ook mogelijkheden bieden tot herontwikkeling en het verlichten van de woningnood.

Naast de drie kernpunten worden enkele andere effecten genoemd

De bovenstaande drie effecten worden breed herkend door de ondervraagde gemeenten, zowel in de dieptestudie als in de uitvraag. Daarnaast is er nog een aantal langetermijneffecten die door sommigen worden aangedragen. Dit betreft bijvoorbeeld een effect voor cultuur, waarbij sommige gemeenten denken dat steun nog een lange tijd nodig is om dit weer aan te jagen na de crisis. Ook het steunen van (sport)verenigingen wordt enkele keren genoemd.

6 Conclusies

In de hoofdstukken drie, vier en vijf zijn de resultaten weergegeven uit de dieptestudie en uitvraag met inbreng van in totaal ruim honderd gemeenten. Dit hoofdstuk presenteert de belangrijkste inzichten uit deze resultaten.

6.1 Compensatie 2020

Terugkijkend op de geboden compensatie in 2020, zijn de meeste gemeenten tevreden

De jaarcijfers zijn nog niet compleet waardoor gemeenten nog geen definitieve uitspraken kunnen doen over de toereikendheid van de compensatie. Op het eerste gezicht geeft een grote meerderheid van de gemeenten wel aan voldoende compensatie te hebben ontvangen om de financiële effecten in 2020 te ondervangen. Soms is er een (klein) tekort op een specifiek effect, maar dit wordt vaak tenietgedaan door een overschot bij andere effecten. Er worden geen onderwerpen gemist in de compensatieregelingen.

De derving van inkomsten dient nog te worden afgerekend, hier is sterke behoefte aan

Het grootste deel van de gemeenten die aangeven te weinig compensatie te hebben ontvangen, wacht nog op de afrekening voor gederfde inkomsten. Deze afrekening vindt in de 2^e helft van 2021 plaats. Gemeenten hebben al wel een voorschot ontvangen, maar dit is voor een aantal gemeenten onvoldoende. Voornamelijk op toeristenbelasting en parkeerinkomsten is de derving groter dan het voorschot voor een aantal gemeenten.

Er is door de VNG en BZK ingezet op alle relevante effecten en helder gecommuniceerd

Gemeenten zijn tevreden met de manier waarop door BZK en de VNG is gecommuniceerd over de compensatie.

6.2 Het eerste halfjaar van 2021

Kijkend naar de situatie begin 2021, zijn dezelfde effecten zichtbaar als eind 2020

Gemeenten geven aan dat de situatie begin 2021 erg lijkt op de situatie van eind 2020. In het bestcasescenario ramen wij het totale financiële effect voor alle gemeenten in Nederland op **€ 816 tot € 979 miljoen**. In het **worstcasescenario**, waarin er geen versoepelingen plaatsvinden, raamt AEF de kosten voor gemeenten in de eerste helft van 2021 op **€ 926 tot € 1.118 miljoen**.

In onderstaand overzicht zijn de tien grootste financiële effecten weergegeven. Dit zijn in grote lijnen dezelfde effecten als de effecten die er in 2020 bovenuit sprongen.

Top-10 grootste financiële effecten in het worstcasescenario (x 1.000.000)			
Scenario	Indicatie (jan – mrt)	Prognose (apr – jun)	Totaal (jan – jun)
1 Minder inkomsten parkeren	€ 88 – € 107	€ 102 – € 125	€ 190 – € 232
2 Extra lasten BUIG: (bijzondere) bijstand	€ 60 – € 73	€ 86 – € 105	€ 146 – € 178
3 Minder inkomsten toeristenbelasting	€ 31 – € 38	€ 49 – € 59	€ 79 – € 97
4 Lagere precario- en reclamebelasting	€ 41 – € 43	€ 49 – € 53	€ 90 – € 95
5 Extra uitgaven cultuurpodia	€ 31 – € 38	€ 41 – € 51	€ 72 – € 88
6 Extra uitgaven SW-bedrijven	€ 32 – € 39	€ 37 – € 45	€ 68 – € 84
7 Extra uitgaven sport	€ 32 – € 40	€ 26 – € 32	€ 59 – € 72
8 Extra uitgaven afvalinzameling	€ 16 – € 20	€ 17 – € 21	€ 34 – € 41
9 Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	€ 13 – € 16	€ 20 – € 25	€ 34 – € 41
10 Minder winst uit eigen bedrijven	€ 16 – € 19	€ 16 – € 20	€ 32 – € 39
Alle overige effecten samen	€ 56 – € 65	€ 66 – € 85	€ 122 – € 153

Eerder onderzocht AEF ook de financiële effecten in het jaar 2020. In vergelijking met de cijfers over die periode, vallen nu drie punten op:

1. De schattingen liggen dicht bij elkaar

We zien een kleinere spreiding in de prognoses van de effecten voor het verloop van de crisis. Dit heeft volgens ons twee verklaringen:

- **Er is beter inzicht in de cijfers**
De coronacrisis is inmiddels een jaar onderweg. Gemeenten zijn veel beter in staat o.b.v. huidige inzichten een goede inschatting te maken voor de toekomst.
- **Verschillen tussen de scenario's zijn minder extreem dan in het onderzoek van juni 2020**
Het bestcase- en worstcasescenario kennen beide nog grote beperkingen in vergelijking met het 'normale leven' zoals dit in de begroting van 2020 is opgenomen. Dit maakt dat de verschillen tussen het beide scenario's relatief klein zijn.

2. Het totaalbedrag ligt in lijn met de bestcasescenario-uitkomsten uit 2020

In vergelijking met het vorige brede onderzoek, uitgevoerd in juni 2020, liggen de uitkomsten rond de bestcaseprognose en flink lager dan de worstcaseprognose. We vergelijken dan, rekenkundig gecorrigeerd, de effecten over *twee kwartalen 2021* met de effecten van *heel 2020*, waarbij geldt dat in 2020 de effecten op drie kwartalen betrekking hadden (het tweede, derde en vierde). Enerzijds is het bestcasescenario in 2021 een stuk minder rooskleurig dan het bestcasescenario van juni 2020, dat er nog van uitging dat de coronacrisis snel weer onder controle zou zijn. Anderzijds valt een aantal effecten lager uit dan in 2020 werd verwacht. Vooral het effect op de (bijzondere) bijstand valt mee, waardoor de uitkomsten in het worstcasescenario significant lager liggen dan in het onderzoek uit juni 2020.

3. Toch zijn er op de individuele posten verschillen zichtbaar

Hoewel het totaalbeeld in lijn is met het eerdere onderzoek, zien we ook verschillen op specifieke effecten:

- **Sommige effecten zijn minder heftig dan vooraf gevreesd**
Voor een aantal onderwerpen werd eerder, met name in het worstcasescenario, een hoger bedrag ingeschat dan de schattingen in dit onderzoek. Dit heeft naast het betere zicht op de cijfers, ook te maken met een beter zicht op de naderende ontwikkelingen. De werkloosheid blijft naar verwachting ook in het tweede kwartaal relatief laag, waardoor in

het sociaal domein, welzijn en inkomensregelingen en participatie de grote klappen (voorlopig) uitblijven. Ook bleken de inkomsten van parkeren en toeristenbelasting nog redelijk door te lopen.

- **Maar zijn er ook effecten die zijn versterkt en voor meer uitgaven zorgen**
Tegelijkertijd valt de prognose voor een aantal effecten ook tegen ten opzichte met wat eerder initieel werd gedacht. De kosten voor handhaving en afval stijgen sterker in het eerste en twee kwartaal van dit jaar. Dit geldt ook voor de bijdrage aan de SW-bedrijven, waar de omzet uit productie en detachering volgens gemeenten flink is afgenomen.

6.3 De langere termijn

Voor de tweede helft 2021 en de langere termijn voorzien gemeenten andere effecten

Vooruitkijkend naar de maatschappelijke situatie vanaf juli 2021 en verder voor gemeenten komen drie belangrijke punten van aandacht naar voren:

- **De druk op het sociaal domein en inkomensregelingen zal mogelijk toenemen**
Indien de crisis afzwakt en de steunmaatregelen afnemen, zullen de echte effecten zichtbaar worden op de inwoners van Nederland. De inschatting is dat de werkloosheid dan toeneemt, maar ook zeker de effecten op de zorg in het sociaal domein zichtbaar zijn. Dit zou dan gaan om fors grotere bedragen dan die nu in de inschattingen zijn opgenomen.
- **De toekomst van ondernemers en de aantrekkelijkheid van de binnenstad lopen risico**
Met de lange sluitingen voor winkels, culturele instellingen en horeca is het staatbeeld veranderd. Gemeenten zien het risico dat dit ook na de crisis het geval kan zijn, zonder geldende maatregelen, omdat ondernemers het niet gered hebben. Dit heeft sterk effect op de aantrekkelijkheid van de gemeenten voor inwoners en toeristen, met alle financiële gevolgen van dien.
- **Ook na de crisis blijven we meer thuiswerken**
De crisis dwong af dat thuiswerken de norm werd. Dit zal in bepaalde mate de norm blijven. Dit vraagt ook voor de toekomst (structurele) investeringen. Mogelijk levert het ook besparingen op, bijvoorbeeld in de huisvesting van gemeenten. Breder heeft het thuiswerken een effect op de thuisconsumptie en bijbehorend afval.

Bijlage I: Overzicht effecten en taakvelden

Om ramingen van verschillende gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken, is in de dieptestudies voor elk effect steeds gevraagd naar de kosten als procentuele afwijking ten opzichte van een specifieke begrotingspost (een zogeheten IV3 taakveld) voor 2020. De onderstaande tabel geeft voor elk effect weer in welke taakveld de veranderingen ten opzichte van de begroting voor 2020 zijn berekend.

#	Effect (rapport 2020)	Omschrijving	Type	T.o.v. taakveld
1		0B Extra uitgaven digitalisering	Lasten	0.4
2		0C Besparing werknemersuitgaven	Lasten	0.4
3		0D Extra uitgaven ondersteuning en overhead	Lasten	0.4
4		0E Minder OZB-inkomsten	Baten	0.61, 0.62
5		0F Minder inkomsten parkeren	Baten	0.63
6		0G Minder inkomsten precario- en reclamebelasting	Baten	0.64
7		2B Minder inkomsten scheepvaart	Baten	2.3
8		3B Minder inkomsten toeristenbelasting	Baten	3.4
9		3C Verandering in promotionele activiteiten	Lasten	3.4
10	N.v.t.	Extra accountant- en juristenkosten	Lasten	0.4
11		1A Extra uitgaven voor handhaven van de openbare orde	Lasten	1.2
12		2A Extra uitgaven door extra verkeersmaatregelen	Lasten	2.1
13		5F Extra uitgaven voor aanpassingen openbaar groen	Lasten	5.7
14		3A Financiële steun aan ondernemers	Lasten	3.3
15		4A Extra uitgaven onderwijshuisvesting	Lasten	4.2
16		4B Verandering uitgaven leerlingenvervoer	Lasten	4.3
17		4C Extra uitgaven onderwijsbeleid	Lasten	4.3
18		5A Extra uitgaven sport	Lasten	5.2
19		5B Extra uitgaven cultuurpodia	Lasten	5.3
20		5C Extra uitgaven musea	Lasten	5.4
21		5D Extra uitgaven bibliotheken	Lasten	5.6
22		5E Extra uitgaven lokale media	Lasten	5.6

Andersson Elffers Felix

23	6A Extra uitgaven buurt- en clubhuizen	Lasten	6.1
24	6F Extra lasten BUIG: (bijzondere) bijstand	Lasten	6.3
25	6G Minder inkomsten: kwijtschelding gemeentelijke belasting	Lasten	6.3
26	6L Extra uitgaven schuldhulpverlening	Lasten	6.71
27	6H Extra uitgaven door ondersteuning SW-bedrijven	Lasten	6.4
28	6I Extra uitgaven doelgroepenvervoer	Lasten	6.5
29	6J Extra uitgaven re-integratie	Lasten	6.5
30	N.v.t. Extra apparaatskosten sociaal domein	Lasten	6.6 t/m 6.82
31	7B Extra uitgaven afvalinzameling	Lasten	7.3
32	7C Extra uitgaven uitvaarten	Lasten	7.5
33	8A Rentelasten door uitstel gebiedsexploitatie	Lasten	8.2
34	9A Minder winst uit eigen bedrijven	Baten	n.v.t.
35	9B Lagere retributies en leges	Baten	n.v.t.